

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

**Методичні рекомендації
до самостійних робіт
для студентів усіх спеціальностей
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2020**

УДК 330.1(07.034)

E45

Укладачі: М. С. Бріль

І. Ф. Лісна

І. В. Пивавар

О. О. Пономаренко

Затверджено на засіданні кафедри економічної теорії та економічної політики.

Протокол № 7 від 23.12.2019 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Економічна теорія [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до самостійних робіт для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня / уклад. М. С. Бріль, І. Ф. Лісна, І. В. Пивавар, О. О. Пономаренко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 67 с.

Подано значний перелік аналітичних, графічних, розрахункових і творчих завдань до самостійних робіт студентів відповідно до тем робочої програми навчальної дисципліни та методичні рекомендації до їхнього виконання, що сприятиме набуттю студентами професійних компетентностей для вирішення актуальних економічних проблем у майбутній професійній діяльності.

Рекомендовано для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання.

УДК 330.1(07.034)

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2020

Вступ

В умовах економічної, політичної, соціальної та освітньої інтеграції України до європейського співтовариства суттєво підвищуються вимоги до фахівців-економістів щодо прийняття оптимальних господарських рішень в усіх галузях національної економіки. Ухвалення таких рішень неможливе без розуміння майбутніми спеціалістами об'єктивних економічних законів, взаємозв'язків, методів управління підприємствами, принципів функціонування ринків. На вирішення саме цих важливих завдань і спрямоване вивчення навчальної дисципліни "Економічна теорія".

Невід'ємним складником вивчення навчальної дисципліни "Економічна теорія" є виконання студентами самостійних робіт (аналітичних, графічних, розрахункових і творчих), підготовка банків візуальних супроводів (презентацій), написання есе, а також проведення самостійної пошуково-аналітичної та наукової роботи. Виконання самостійних робіт студентами забезпечується такими навчально-методичними розробками: робочою програмою заданої навчальної дисципліни, навчально-практичним посібником для самостійного вивчення навчальної дисципліни, опорно-логічним конспектом лекцій у вигляді мультимедійних презентацій, а також практикумом з навчальної дисципліни.

Метою запропонованих методичних рекомендацій до самостійних робіт студентів є надання студентам допомоги у самостійному вивченні ключових мікроекономічних питань, виконанні різних видів аналітичних, графічних і розрахункових завдань та набутті навичок з вирішення протиріч економічного розвитку сучасних підприємств.

Запропонована методична розробка містить такі типи завдань: аналітичні, графічні, розрахункові і творчі. Це дозволяє викладачу обирати види самостійної роботи відповідно до рівня підготовки студентської групи і у такий спосіб удосконалювати навчальний процес. Розрахункові завдання (задачі), наведені у цій методичній розробці, містять усі необхідні формули та пояснення до їхнього використання. У розробці також наведений перелік типових задач до самостійного виконання студентами. Окрім того, методична розробка містить методичні рекомендації до виконання творчих завдань, пов'язаних із дослідженням реальних ситуацій поведінки споживачів і підприємств, а також теми есе та презентацій за змістовими модулями й темами відповідно до робочої програми навчальної дисципліни "Економічна теорія".

Змістовий модуль 1

Загальні питання сучасної економіки

Тема 1. Введення в економічну теорію

Питання для самостійного опрацювання

1. Розвиток економічної думки.
2. Предмет та функції економічної теорії.
3. Методи пізнання економічної теорії.

Література: [4; 7; 8; 40; 54; 66; 80].

Методичні рекомендації до самостійних робіт за темою 1

Виконання самостійних робіт за темою 1 студентам слід починати з розгляду еволюції наукових поглядів економістів на предмет економічної теорії. Отриману інформацію слід подавати у вигляді таблиці. Важливо також самостійно розглянути відмінності між предметом економічної теорії, мікроекономіки, макроекономіки, політичної економії й економіксу. З цією метою студентам слід виконати відповідну аналітичну вправу.

Для більш глибокого розуміння означених питань студенти мають виконати відповідну вправу та розв'язати розрахункові задачі. Також студентам необхідно опанувати сучасні методи економічного аналізу (граничний, функціональний, рівноважний, ранжирування) та підготувати на практичні заняття по 2 – 3 приклади використання цих методів в економічній практиці.

Завершуючи самостійну роботу над темою 1, студентам необхідно проаналізувати взаємозв'язок економічної теорії з неекономічними дисциплінами, зокрема з історією, психологією, соціологією, політологією, філософією, та написати есе на одну з запропонованих тем.

Тестові завдання

1. Хто є автором "політичної економії" як економічної науки:

- а) А. Сміт;
- б) А. Монкрет'єн;

- в) К. Маркс;
- г) П. Самуельсон?

2. Предметом економічної теорії є:

- а) правові відносини;
- б) економічні відносини;
- в) організаційно-економічні відносини;
- г) виробничі відносини.

3. Який напрям економічної теорії тісно пов'язаний із твердженням про необхідність державного регулювання економіки:

- а) неоліберальний;
- б) неокласичний;
- в) класичний;
- г) кейнсіанський?

4. Представники якої економічної школи досліджували сферу обігу як основу створення багатства країни:

- а) марксизму;
- б) утопічного соціалізму;
- в) класичної школи політичної економії;
- г) меркантилізму?

5. Яка економічна школа головну увагу приділяла політиці протекціонізму:

- а) меркантилізм;
- б) маржиналізм;
- в) кейнсіанство;
- г) монетаризм?

6. Яке визначення характеризує використання методу дедукції в економічній теорії:

- а) висунення гіпотези та перевірка її на практиці;
- б) розклад складного економічного явища на складники;
- в) аналіз фактів і їхнє узагальнення;
- г) збирання статистичного матеріалу?

7. Метод економічної теорії, сутність якого полягає у дослідженні від часткового до загального, має назву:

- а) аналіз;
- б) синтез;
- в) індукція;
- г) дедукція.

8. Економічна теорія як наукова дисципліна виконує такі функції:

- а) методологічну, психологічну, ідеологічну, пізнавальну, практичну;
- б) методологічну, пізнавальну, практичну, прогностичну;
- в) методологічну, пізнавальну, практичну;
- г) ідеологічну, методологічну, практичну, прогностичну.

9. З якою функцією економічної теорії пов'язане твердження, що вона є основою всіх інших економічних наук:

- а) пізнавальною;
- б) прогностичною;
- в) практичною;
- г) методологічною?

10. Яка функція економічної теорії пов'язана з розробленням економічної політики держави:

- а) пізнавальна;
- б) практична;
- в) ідеологічна;
- г) прогностична?

Завдання

Завдання 1. Заповніть таблицю.

Таблиця

Внесок учених в економічну теорію

Вчений	Основна робота	Внесок в економічну теорію
1	2	3
А. Сміт		
Д. Рікардо		

1	2	3
О. Курно		
Р. Коуз		
А. Маршал		
Дж. М. Кейнс		
П. Самуельсон		
Т. Веблен		
М. Фрідмен		

Зробіть відповідні висновки.

Завдання 2. Розподіліть твердження (а – і) на ті, що належать до мікрорівня, та ті, що належать до макрорівня в сучасній економічній теорії:

Мікроекономічні твердження	Макроекономічні твердження

- а) загальний рівень цін в країні збільшився на 15 %;
- б) прибуток мережі "Клас-маркет" у першому півріччі 2019 р. досяг 69,4 млрд грн, що на 25 % більше порівняно з аналогічним періодом 2018 р.;
- в) восени ціни на светри зростають у зв'язку з сезонними коливаннями цін на вовну;
- г) впродовж 2016 – 2019 рр. рівень безробіття в країні мав тенденцію до збільшення;
- д) за період 1991 – 2019 рр. ВВП країни зменшився;
- е) витрати на робочу силу належать до змінних витрат підприємства;
- ж) інфляція – це процес, який характеризується зростанням цін;
- з) актуальною залишається проблема низької прибутковості підприємств країни.

Завдання 3. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

1. Місце та роль політичної економії у системі економічних наук.
2. Людина в суспільному виробництві: проблеми гуманізації та соціалізації виробництва.
3. Роль потреб в економічному розвитку суспільства.
4. Інноваційні фактори суспільного виробництва.
5. Економічні інтереси в системі рушійних сил соціально-економічного розвитку.

Методичні рекомендації до виконання завдань

Есе передбачає висловлення студентом власного погляду, суб'єктивної оцінки предмета дослідження і у такий спосіб дає можливість нестандартного (творчого), оригінального висвітлення навчального матеріалу. Саме тому під час написання есе з навчальної дисципліни "Економічної теорії" мають бути використані роботи не менш як п'яти економістів, причому автор має навести погляду як "за", так і "проти".

Рекомендована структура есе: виклад сутності поставленої проблеми; самостійно проведений аналіз цієї проблеми з використанням сучасних економічних теорій і сучасного економічного інструментарію; висновки, які узагальнюють позицію автора з певного питання; список використаної літератури.

Есе подається викладачу як у роздрукованому вигляді на папері формату А4, так і в електронному вигляді (за допомогою системи Moodle) [20]. Технічні вимоги до оформлення есе: шрифт – Times New Roman; розмір шрифту – 14 кегель; інтервал між рядками – 1,5; абзац – 1,25 см, поля: праве, верхнє, нижнє – 20 мм, лівє – 25 мм. Есе має бути виконане українською мовою. Обсяг есе не має перевищувати 5 сторінок.

Запитання для самодіагностики

1. Як різні економічні школи тлумачать предмет економічної теорії?
2. Назвіть методи економічної теорії, які найчастіше використовуються під час вивчення економічних явищ.

3. Як впливають економічні закони на життя окремої людини і суспільства? Для чого потрібне їхнє вивчення?

4. Проаналізуйте концепції різних економічних шкіл щодо предмету політичної економії.

Тема 2. Економічна система та основи її розвитку

Питання для самостійного опрацювання

1. Економічні потреби та інтереси. Виробничі можливості суспільства.

2. Економічна система: сутність, структура та основні типи економічних.

3. Власність у системі суспільного виробництва.

Література: [1, с. 76 – 81; 4, с. 63 – 66; 8, с. 25 – 35; 16; 17].

Методичні рекомендації до самостійних робіт за темою 2

Виконання самостійних робіт за темою 2 студентам слід починати з вивчення проблеми економічного вибору та обмеженості ресурсів у сучасному світі, а також криву виробничих можливостей (КПВ). Ці питання досить докладно висвітлені у [2, с. 45 – 49]. Далі студентам слід розглянути економічну систему та основи її розвитку, після цього студентам важливо зрозуміти відмінності між типами економічних систем (адміністративно-командна; змішана; традиційна; ринкова економічна). Для цього слід звернутися до відповідної навчально-методичної літератури [4, с. 63 – 66; 8, с. 25 – 28], виконати вправи та розв'язати розрахункові задачі.

Також студенти мають розглянути сутність соціально-економічного устрою суспільства та аналіз різних економічних систем, визначення їхніх переваг і недоліків, аналізу різних типів та форм власності, розуміння проблем власності й економічної влади в Україні та світі. З цією метою студенти мають розв'язати розрахункові задачі.

Завершуючи самостійну роботу над темою 2, студентам необхідно та написати есе на одну з запропонованих тем.

Тестові завдання

1. *Потреба – це:*

- а) інтерес;
- б) усвідомлений інтерес;
- в) необхідність у будь-чому;
- г) правильна відповідь відсутня.

2. *Відповідно до закону зростання потреб, людські потреби зростають у зв'язку з:*

- а) зростанням продуктивності праці;
- б) розвитком продуктивних сил;
- в) розвитком виробничих відносин;
- г) підвищенням освітньо-кваліфікаційного рівня людей.

3. *Найвищими потребами у піраміді потреб Маслоу є:*

- а) потреби у саморозвитку;
- б) фізіологічні потреби;
- в) потреби у безпеці;
- г) потреби у повазі.

4. *Виробничі можливості економічної системи обмежені:*

- а) кількістю грошей в обігу;
- б) кількістю ресурсів;
- в) національними кордонами;
- г) здібностями людини.

5. *Що означають крапки на кривій виробничих можливостей (КВМ):*

- а) взаємозв'язок між факторами виробництва;
- б) варіанти максимального обсягу виробництва двох товарів за повного використання всіх ресурсів;
- в) співвідношення між виробничими потужностями й обсягами виробництва;
- г) додатковий випуск продукції під час збільшення ресурсів?

6. *Стан випуску товарів у країні позначено точкою В на кривій виробничих можливостей. Якщо трудові ресурси використовуються не повністю і виникає безробіття, то точка В:*

- а) переміститься з КВМ усередину;
- б) вийде поза КВМ;
- в) залишиться без змін;
- г) переміститься по КВМ вниз.

7. *Удосконалення технологій виробництва зсуває КВМ країни:*

- а) праворуч;
- б) ліворуч;
- в) уверх;
- г) вниз.

8. *Відкриття нових родовищ корисних копалин зсуває КВМ країни:*

- а) праворуч;
- б) ліворуч;
- в) уверх;
- г) вниз.

9. *Зростання чисельності населення зсуває КВМ країни:*

- а) праворуч;
- б) ліворуч;
- в) уверх;
- г) вниз.

10. *Оберіть три головні запитання, на які відповідає будь-яка економічна система:*

- а) що, де і коли виробляти;
- б) що, як і для кого виробляти;
- в) що, де і для кого виробляти;
- г) для кого, як і коли виробляти.

Задачі

Задача 1. Використовуючи дані таблиці, розрахуйте альтернативну вартість спідниць за кожним із варіантів:

Товар	А	Б	В
Светри	12	9	8
Спідниці	2	3	4

Приклад розв'язання задачі 1

Розрахуємо альтернативну вартість спідниць під час переходу від варіанта А до варіанта Б:

$$\text{Альтернативна вартість спідниць (АБ)} = \frac{12 - 9}{3 - 2} = 3.$$

Отже, альтернативна вартість виробництва однієї спідниці під час переходу від варіанта А до варіанта Б дорівнює трьом светрам.

Розрахуємо альтернативну вартість спідниць під час переходу від варіанта Б до варіанта В:

$$\text{Альтернативна вартість спідниць (БВ)} = \frac{9 - 8}{4 - 3} = 1.$$

Отже, альтернативна вартість виробництва однієї спідниці під час переходу від варіанта до варіанта В дорівнює одному светру.

Завдання для самостійного розв'язання

Завдання 1. На основі даних, наведених у таблиці, побудуйте криву виробничих можливостей:

Товар	Можливі комбінації				
	А	Б	В	Г	Д
Печиво	0	1	2	3	4
Цукерки	10	9	7	4	0

Завдання 2. Фермер вирощує картоплю та моркву. Якщо він виростить лише картоплю, то він отримає 20 т картоплі, а якщо лише моркву, то отримає 10 т моркви. Розрахуйте альтернативну вартість вирощення 1 т картоплі.

Завдання 3. У таблиці наведені можливі комбінації виробництва комп'ютерів і мобільних телефонів (за умови повного використання ресурсів):

Товар	Можливі комбінації							
	А	Б	В	Г	Д	Є	Ж	З
Комп'ютери	0	1	2	3	4	5	6	7
Мобільні телефони	45	44	40	34	27	19	10	0

Побудуйте криву виробничих можливостей (КПМ) і розрахуйте альтернативну вартість мобільних телефонів під час виробництва одного комп'ютера.

Завдання 4. Розрахуйте альтернативну вартість одиниці пальто за кожним із варіантів, якщо відома крива виробничих можливостей:

Товар	Можливі комбінації			
	Б	В	Г	Д
Чоботи	14	12	9	5
Пальто	1	2	3	4

Як, використовуючи криву виробничих можливостей, можна розрахувати альтернативні витрати?

Завдання 5. Під час вирощування додаткової тонни пшениці було недовироблено 10 тракторів. Який із наведених прикладів виробничих можливостей відповідає цій ситуації?

Товар	Можливі комбінації							
	А		Б		В		Г	
Пшениця, т	6	8	6	5	2	3	3	4
Трактори, шт.	10	20	20	30	10	20	30	10

Завдання 6. Існує три можливості ефективного вкладання 150 тис. грн:

1) купівля облігації державного займу з виплатою через рік 14 % від їхньої номінальної вартості;

2) внесення грошей на депозитний рахунок комерційного банку "Хрещатик" під 17 % річних;

3) купівля 100 одиниць товару з можливістю їхнього продажу через рік за ціною 400 грн за одиницю.

Розрахуйте величину альтернативної вартості проекту, якщо ви оберете найменш ризикований варіант – купівлю облігацій державної позики.

Завдання 7. Підприємство виробляє лише два товари: зошити та підручники. Собівартість зошитів дорівнює 10 грн, а собівартість підручників – 20 грн. Побудуйте криву виробничих можливостей підприємства, якщо загальні витрати на виробництво зошитів і підручників дорівнюють 100 тис. грн.

Завдання 8. Підприємство виробляє лише дві моделі спідниць, собівартість яких становить 150 грн і 2 200 грн, відповідно. Побудуйте криву виробничих можливостей підприємства, якщо загальні витрати на виробництво спідниць дорівнюють 9 тис. грн.

Теми есе

1. Позитивні та негативні риси адміністративно-командної системи.
2. Взаємозв'язок і ефективність форм власності у ринковій економіці України.
3. Порівняльна характеристика змішаних економік різних країн світу.

Запитання для самодіагностики

1. До якого типу належить економічна система України?
2. Назвіть типи та форми власності в Україні, чи існують між ними протиріччя.
3. Чим різняться поняття: використання, володіння, розпорядження?
4. Чи існує зв'язок між формами власності та типами економічних систем?
5. Що таке "роздержавлення"?
6. Які існують способи приватизації?
7. У чому проблеми та протиріччя становлення економічної системи в Україні?

Тема 3. Організація виробництва

Питання для самостійного опрацювання

1. Основні форми суспільного господарства.
2. Вартість товару. Закон вартості. Функції закону вартості.
3. Гроші, їхнє походження і сутність. Інфляція.

Література: [1, с. 76 – 81; 4, с. 63 – 66, с. 74 – 77; 7, с. 108 – 117; 8, с. 44 – 52; 10, с. 155 – 153; 11, с. 59 – 67].

Методичні рекомендації до самостійних робіт за темою 3

Виконання самостійних робіт за темою 3 студентам слід починати з вивчення основних форм суспільного господарства ці питання докладно розкрито у [7, с. 108 – 117]. Доцільно також самостійно розглянути значення і суспільну роль товарного господарства та закону вартості.

Далі студентам слід розрізняти вартість і ціну товару з погляду різних шкіл, а також аналізувати механізм дії та наслідки закону вартості.

Самостійна робота студентів над темою 3 також передбачає розглянути значення та суспільну роль грошей. Гроші – це засіб, що виражає цінності товарних ресурсів, які беруть участь у господарському житті суспільства; універсальне втілення цінності в формах, відповідних заданому рівню товарних відносин. Основна властивість грошей – їхня ліквідність. Під ліквідністю розуміють здатність будь-якого майна (активів) слугувати засобом платежу або перетворюватися в засіб платежу.

Завершуючи самостійну роботу над темою 3, студентам необхідно підготувати есе на одну з запропонованих тем.

Тестові завдання

*1. **Натуральне господарство – це форма організації економіки, для якої характерне:***

- а) замкненість виробників;
- б) вироблення продуктів виключно для внутрішнього споживання;
- в) використання ручної праці;
- г) усі відповіді правильні.

2. *Товарне господарство – це форма організації економіки, де продукти виробляються для:*

- а) обміну;
- б) задоволення суспільних потреб;
- в) задоволення особистих потреб учасників процесу виробництва;
- г) продажу.

3. *Товар відрізняється товар від продукту тим, що він:*

- а) здатний задовольняти потреби людини;
- б) здатний обмінюватися на інші товари;
- в) є продуктом людської праці;
- г) правильна відповідь відсутня.

4. *Товар як продукт не має властивості:*

- а) споживчої вартості;
- б) граничної вартості;
- в) вартості;
- г) мінової вартості.

5. *Основними властивостями товару є:*

- а) корисність блага, властивість задоволення потреби людини;
- б) споживча та мінова вартість;
- в) здатність товару обмінюватися на інші;
- г) правильна відповідь відсутня.

6. *Мінова вартість товару – це:*

- а) здатність задовольняти потреби споживача;
- б) здатність товарів обмінюватися у визначених пропорціях один з одним;
- в) втілена в товарі праця;
- г) здатність товарів обмінюватися на інші товари.

7. *Необхідний продукт – це вартість, яка дорівнює:*

- а) вартості створеного продукту;
- б) вартості робочої сили;
- в) знов створеній вартості;
- г) додатковій вартості.

8. Приблизником трудової теорії вартості (ТТС) є:

- а) А. Маршалл;
- б) К. Маркс;
- в) Дж. Кейнс;
- г) І. Фішер.

9. Абстрактна праця – це:

- а) праця, що створює вартість;
- б) праця, що створює споживчу вартість;
- в) проста праця;
- г) усі відповіді правильні.

10. Знов створена вартість розраховується так:

- а) $c + m$;
- б) $c + v$;
- в) $v + m$;
- г) $c + v + m$.

Задачі

Задача 1. Якою буде норма додаткової вартості, якщо маса додаткової вартості дорівнює 50 тис. грн, а змінний капітал – 100 тис. грн?

Приклад розв'язання задачі 1

Норма додаткової вартості розраховується за формулою:

$$m' = \frac{m}{V} \cdot 100 \%,$$

де m – маса додаткової вартості;

V – змінний капітал.

Підставивши дані у формулу, отримуємо:

$$\text{Норма додаткової вартості} = \frac{50 \text{ тис. грн}}{100 \text{ тис. грн}} \cdot 100 \% = 50 \%.$$

Задача 2. Авансований капітал дорівнює 450 млн грн, постійний капітал – 150 млн грн, маса додаткової вартості – 50 млн грн. Розрахуйте знов створену вартість і вартість товару, а також норму додаткової вартості.

Задача 3. За рік ціни в країні зросли на 5 %, обсяги виробництва скоротилися на 10 %. Швидкість обороту грошової зменшилася на 12 %. На скільки відсотків необхідно змінити кількість грошей, що знаходяться в обігу?

Задача 4. В обігу знаходиться 800 млрд дол. США. У країні ціни збільшилися на 12 %, обсяг виробництва при цьому збільшаться з 105 млрд дол. США до 113 млрд дол. США. Швидкість обертання грошей не змінилася. Як змінилася необхідна кількість грошей в обігу? Яку суму вона становить?

Задача 5. Сума цін товарів, які знаходяться в обігу – 460 млрд грн, угоди в кредит – 44 млрд грн, термінові платежі – 15 млрд грн, платежі, які взаємогасяться, – 70 млрд грн. Протягом року кожна грошова одиниця проходить 8 оборотів. В обігу знаходиться 45 000 млрд грн. Чи буде ліквідовано інфляційні процеси, якщо держава емісує нові паперові гроші та обмінює їх на старі за курсом 1 : 500?

Теми есе

1. Функціонування товарного господарства та його закони.
2. Трудова теорія вартості, її переваги та недоліки.
3. Проблеми визначення вартості робочої сили.
4. Українські гроші: історико-економічний аспект.
5. Особливості грошового обігу в Україні.
6. Грошова маса: її вимірювання у розвинутих країнах світу та відмінності в Україні.

Запитання для самодіагностики

1. Назвіть та охарактеризуйте форми суспільного господарства.
2. Які властивості має товар?

3. Охарактеризуйте процес формування вартості згідно з трудовою теорією.
4. Визначте необхідність грошових агрегатів. Назвіть їх.
5. Сформулюйте закон грошового обігу.
6. Надайте характеристику всім видам кредитних грошей.

Тема 4. Виробництво та його ефективність

Питання для самостійного опрацювання

1. Структура та сутність суспільного виробництва.
2. Фактори виробництва.
3. Економічна ефективність суспільного виробництва.
4. Інвайронментальна економіка.

Література: [1, с. 76 – 81; 4, с. 90 – 94; 8, с. 60 – 74; 9, с. 78 – 86, 93 – 100].

Методичні рекомендації до самостійних робіт за темою 4

Виконання самостійних робіт за темою 4 студентам слід починати з вивчення поняття "виробництво". Студентам доцільно провести порівняльний аналіз структури підприємницького сектору у різних типах економічних систем: провідних країнах світу (США, Великій Британії, Франції, Німеччини), постсоціалістичних країнах (Білорусі, Казахстані, Польщі, Словаччині, Угорщині, Україні, Узбекистані) і країнах "третього світу" (Нігерії, Парагваї, Сальвадорі та ін.).

Після цього студенти мають перейти до визначення різниці між поняттями "фактори виробництва" і "економічні ресурси" та навести по 3 – 4 приклади кожного з них. З метою закріплення цього матеріалу студентам слід виконати завдання. Самостійного опрацювання студентами потребують і питання, пов'язані з визначенням оптимального співвідношення ресурсів, а також економічної та технологічної ефективності виробництва. Для цього студентам слід звернутися до [4, с. 109 – 113, 120 – 121; 7, с. 127 – 140; 11 с. 85 – 88].

Завершуючи самостійну роботу над темою 4, студентам необхідно написати есе на одну з запропонованих тем або проаналізувати фактори,

які впливають на заміщення праці капіталом в інноваційній економіці, або проаналізувати фактори, які визначають ефект масштабу у різних галузях національної економіки (промисловості, сільському господарстві, будівництві, сфері послуг).

Тестові завдання

1. *На думку К. Марса, капітал – це:*

- а) вартість, що саморозростається;
- б) перетворена форма вартості товару;
- в) певні соціально-економічні відносини;
- г) правильна відповідь відсутня.

2. *За способами перенесення вартості на створений продукт капітал поділяється на:*

- а) власний і залучений;
- б) постійний і змінний;
- в) постійний, змінний, основний, оборотний;
- г) основний та оборотний.

3. *Постійний капітал складається з:*

- а) засобів праці та предметів праці;
- б) засобів виробництва та предметів праці;
- в) засобів праці та робочої сили;
- г) засобів праці.

4. *Який з цих факторів належать і до змінного, і до оборотного капіталу:*

- а) обладнання й інструменти;
- б) сировина та матеріали;
- в) робоча сила;
- г) сировина, паливо й енергія?

5. *Основний капітал підприємства – це:*

а) частина продуктивного капіталу, яка втілена у засобах праці, що багаторазово бере участь у процесі виробництва, поступово (у міру

зношення), частинами переносить свою вартість на виготовлену продукцію та повністю бере участь у виробництві товарів;

б) частина продуктивного капіталу, що бере участь лише в одному обороті капіталу в процесі виробництва і повністю переносить свою вартість на виготовлену продукцію;

в) увесь продуктивний капітал підприємства, що бере участь у процесі виробництва;

г) частина продуктивного капіталу, яка втілена у засобах виробництва, що багаторазово бере участь у процесі виробництва, частинами переносить свою вартість на виготовлену продукцію та повністю бере участь у виробництві товарів.

6. Споруди належать до:

- а) постійного капіталу;
- б) оборотного капіталу;
- в) змінного капіталу;
- г) правильна відповідь відсутня.

7. Централізація капіталу може відбуватися шляхом:

- а) добровільного об'єднання окремих капіталів підприємств;
- б) збільшення розмірів підприємства за рахунок накопичення частини прибутку;
- в) насильницького об'єднання капіталів інших підприємств шляхом їхнього розорення;
- г) варіанти а та в разом.

8. Дохід, який отримує власник такого економічного ресурсу як капітал, називають:

- а) рентою;
- б) заробітною платою;
- в) прибутком;
- г) відсотком.

9. Дохід, який отримує власник такого економічного ресурсу як праця, називають:

- а) рентою;
- б) заробітною платою;

- в) прибутком;
- г) відсотком.

10. Заробітна плата є:

- а) винагородою, яка дорівнює додатковому продукту;
- б) перетвореною формою вартості та ціни товару "робоча сила";
- в) винагородою за працю робітника;
- г) платою, яка дорівнює сумі виробленого робітником необхідного та додаткового продукту.

Задачі

Задача 1. Згідно з трудовим законодавством заробітна плата робітника становить 2 500 грн. Але у цьому місяці заробітну плату збільшили на 100 грн. При цьому ціни збільшилися на 25 %. Як зміниться реальна заробітна плата робітника?

Приклад розв'язання задачі 1

1. Розрахуємо індекс номінальної заробітної плати робітника:

$$\begin{aligned} \text{Індекс номінальної заробітної плати} &= \\ &= \frac{\text{Номінальна заробітна плата у звітному періоді}}{\text{Номінальна заробітна плата у базовому періоді}} \cdot 100. \end{aligned}$$

$$\text{Індекс номінальної заробітної плати робітника} = \frac{2\,600 \text{ грн}}{2\,500 \text{ грн}} \cdot 100 = 104.$$

2. Розрахуємо, як змінилася реальна заробітна плата робітника:

$$\begin{aligned} \text{Індекс реальної заробітної плати робітника} &= \\ &= \frac{\text{Індекс номінальної заробітної плати}}{\text{Індекс цін}} \cdot 100 \%. \end{aligned}$$

$$\text{Індекс реальної заробітної плати робітника} = \frac{104 \%}{125 \%} \cdot 100 \% = 83,2 \%$$

Отже, реальна заробітна плата робітника зменшилася на 16,8 %.

Задача 2. Внаслідок боротьби профспілок підприємці великих заводі збільшили номінальну заробітну плату на 16 %. Як зміниться реальна заробітна плата, якщо вартість життя при цьому збільшиться на 18 %?

Задача 3. За робочий день працівник виготовив 12 деталей, за кожну з яких відповідно до розцінок отримує 9 грн. При цьому він зекономив матеріалів на 100 грн. Згідно з чинним на підприємстві законодавством, 30 % зекономлених матеріалів у грошовому виразі видаються працівнику у вигляді премії, а 70 % – залишаються у підприємства. Розрахуйте денний заробіток працівника. Визначте форму та систему оплати праці.

Задача 4. На ринку праці попит на працю характеризується функцією $D = 100 - 2W$, а пропозиція $S = 40 + 4W$, де W – денна ставка заробітної плати (дол. США). Розрахуйте: а) яка ставка заробітної плати буде встановлена на такому ринку і яку кількість працівників буде прийнято на роботу; б) якщо держава встановить мінімальну заробітну на рівні 12 дол. США на день, то якими будуть наслідки такої політики у кількісному та якісному виразі? Які фактори впливають на динаміку заробітної плати у сучасній економіці?

Задача 5. Заповніть таблицю:

Q	TC	FC	VC	AFC	AVC	ATC	MC
0	140	50					
1	180						
2	240						
3	310						
4	380						
5	490						

Теми есе

1. Шляхи зниження витрат виробництва у ринковій економіці України.
2. Відносини між працею та капіталом, їхня еволюція.
3. Мотивація найманої праці в умовах постіндустріальної економіки.

4. Еволюція форм і систем оплати праці.
5. Мінімальна заробітна плата та її критерії.

Запитання для самодіагностики

1. Які види капіталу вам відомі? У чому полягає принципова відмінність між постійним і змінним, основним та оборотним капіталом?
2. Які форми оплати праці вам відомі? У чому полягає принципова відмінність між погодинною та відрядною формою оплати праці?
3. Як різні теорії розкривають сутність витрат виробництва?
4. Припустимо, що ви вирішили відкрити власну кондитерську фабрику. Якими у заданому випадку будуть ваші зовнішні витрати?
5. Що таке "внутрішні витрати виробництва"? Навіщо їх розраховувати підприємцю?
6. Що показує норма прибутку? Які фактори впливають на її динаміку?

Тема 5. Ринок: сутність, функції. Механізм функціонування ринку

Питання для самостійного опрацювання

1. Ринок: сутність, види, функції.
2. Основи теорії попиту та пропозиції.
3. Конкуренція та її сутність. Внутрішньогалузева конкуренція та формування ринкової ціни товару.

Література: [1, с. 30 – 34; 4, с. 24 – 30, 44 – 49; 7, с. 62 – 78, 89 – 103; 8, с. 85 – 99; 9, с. 69 – 74, 101 – 110; 10, с. 55 – 76, 86 – 104, 112 – 134].

Методичні рекомендації до самостійної роботи над темою 5

Виконання самостійних робіт за темою 5 студентам слід починати з вивчення поняття "попит" і факторів, які на нього впливають. Після цього студентам слід опанувати графічні моделі індивідуального та ринкового попиту, а також винятки із закону попиту: так звані "товари Веблена"

та "товари Гіффена". Студентам необхідно підготувати на практичні заняття по 3 – 4 приклади товарів Веблена.

Далі слід перейти до вивчення поняття "пропозиція" і факторів, які на неї впливають. Як і у випадку з попитом, студентам необхідно розглянути графічні моделі індивідуальної й ринкової пропозиції та проаналізувати дію закону пропозиції на прикладі двох-трьох товарів.

Для більш чіткого розуміння механізму функціонування ринкової економіки студентам необхідно також слід розглянути графічне зображення встановлення рівноважної ціни у ринковій економіці, а також вплив держави у вигляді податків і субсидій на встановлення ринкової рівноваги. З цією метою студенти мають виконати графічні вправи та розв'язати розрахункові задачі.

Завершуючи самостійну роботу над темою 5, студентам необхідно зупинитися на типах еластичності (еластичності за ціною, еластичності за доходом, перехресній еластичності), опанувати відповідні формули та розв'язати розрахункові задачі.

Тестові завдання

1. Ринкова система – це система:

- а) ринків, монополії та конкуренції;
- б) ринків, цін і конкуренції;
- в) приватної власності, свободи підприємництва та цін;
- г) недосконалої конкуренції, монопольних цін і обмеженої ролі держави.

2. Ринкові відносини – це:

- а) процес купівлі-продажу товарів;
- б) відносини та зв'язки, які складаються між продавцями і покупцями в процесі купівлі-продажу ресурсів ;
- в) відносини та зв'язки, що складаються у сфері обміну;
- г) усі відповіді правильні.

3. Ринок – це:

- а) місце торгівлі товарами;
- б) інститут або механізм, який зводить покупців (представників попиту) та продавців (постачальників) окремих товарів і послуг;

- в) сукупність відносин попиту і пропонування;
- г) обмін, що здійснюється відповідно до законів товарного виробництва й обігу.

4. Ринковий механізм – це:

- а) співвідношення попиту та пропонування на ринку;
- б) здатність ринкових сил (попиту, пропонування, конкуренції тощо) синхронізувати рішення про купівлю і продаж;
- в) механізм координації діяльності суб'єктів через систему цін;
- г) механізм вільного ціноутворення.

5. Закон попиту передбачає, що:

- а) перевищення пропозиції над попитом викличе зниження ціни;
- б) якщо доходи споживачів зростають, вони звичайно купують більше товарів;
- в) крива попиту звичайно має позитивний уклін;
- г) коли ціна на товар знижується, обсяг купівель зростає.

6. Який термін відображає спроможність і бажання людей платити за що-небудь:

- а) потреба;
- б) попит;
- в) необхідність;
- г) бажання?

7. Зміна якого фактора не викликає зсуву кривої попиту:

- а) смаків споживачів;
- б) розміру заробітної плати;
- в) ціни товару;
- г) чисельності або віку споживачів?

8. Удосконалення технології зсуває:

- а) криву попиту вгору і вправо;
- б) криву попиту вниз і вправо;
- в) криву пропозиції вниз і вправо;
- г) криву пропозиції вгору і вліво.

9. Ринок товарів і послуг знаходиться у стані рівноваги, якщо:

- а) попит не дорівнює пропозиції;
- б) ціна дорівнює витратам плюс прибуток;
- в) рівень технології змінюється поступово;
- г) обсяг пропозиції дорівнює обсягу попиту.

10. Якщо ринкова ціна нижче ціни рівноваги, то:

- а) з'являються надлишки товарів;
- б) виникає дефіцит товарів;
- в) формується ринок покупця;
- г) ціна на ресурси зростає.

Задачі

Задача 1. Функція попиту на яблука має вигляд $Q_d = -48 + 12p$, а функція пропозиції має вигляд $Q_s = 62 + 2p$, де Q – кількість заданого товару; P – його ціна. Визначте рівноважний обсяг і рівноважну ціну.

Приклад розв'язання задачі 1

Для того щоб розрахувати рівноважну ціну, необхідно прирівняти функцію попиту та пропозиції:

$$Q_d = Q_s.$$

$$-48 + 12p = 62 + 2p.$$

$$12p - 2p = 62 + 48.$$

$$10p = 110.$$

Отже, $p = 11$ – рівноважна ціна.

Для того щоб визначити рівноважний обсяг, необхідно в рівняння попиту або пропозиції підставити рівноважну ціну:

$$Q = 62 + 2 \cdot 11 = 84 \text{ – рівноважний обсяг.}$$

Отже, рівноважна ціна дорівнює 11 грн, а рівноважний обсяг 84.

Задача 2. Крива попиту на радіоприймачі може бути представлена в такому вигляді: $Q_d = 600 - 20P$, де Q_d – обсяг попиту за місяць, P – ціна радіоприймача (грн).

Крива пропозиції радіоприймачів описується рівнянням:

$$Q_s = 300 + 40P,$$

де Q_s – місячна пропозиція радіоприймачів. Визначте рівноважну ціну та кількість реалізованих за такою ціною радіоприймачів.

Задача 3. Функції попиту має вигляд $Q_d = 85 - 5p$, пропозиції – $Q_s = 45 + 3p$. Розрахуйте рівноважну ціну та рівноважний обсяг. Що буде на ринку дефіцит або надлишок, якщо ціна = 3 грн?

Задача 4. Функція попиту має вигляд $Q_d = -18 + 10p$, а функція пропозиції має вигляд $Q_s = 24 + 3p$. Визначте рівноважний обсяг і рівноважну ціну. Що станеться на ринку дефіцит або надлишок, якщо ціна буде 5 грн?

Розрахуйте його розмір.

Задача 5. Попит і пропозиція фірми на ринку описуються рівняннями: $Q_d = 100 - 4P$; $Q_s = 60 + 4P$. Визначте параметри ринкової рівноваги.

Задача 6. Попит на рис описується рівнянням $Q = 120 - 4P$. А пропозиція описується рівнянням $Q = 30 + 6P$. Знайдіть рівноважні ціну та кількість рису (в кілограмах).

Задача 7. Функція попиту має вигляд $Q_d = 83 - 3P$. Функція пропозиції – $Q_s = -47 + 10P$. Визначте рівноважну ціну та рівноважний обсяг. Що відбудеться на ринку, якщо:

- а) ціна буде дорівнювати 12 грн;
- б) ціна буде дорівнювати 8 грн?

Задача 8. Функція попиту має такий вигляд: $Q_d = 30 - P$. Функція пропозиції описується таким рівнянням: $Q_s = 15 + 2P$. Знайдіть рівноважний обсяг і рівноважну ціну. Яка ситуація складеться на ринку, якщо ціна впаде до 3 грн? Покажіть це графічно.

Задача 9. Попит і пропонування на певний товар описується такими рівняннями: $Q_d = 20 - 3P$; $Q_s = 15 + 2P$, де Q – кількість заданого товару; P – його ціна.

1. Розрахуйте параметри рівноваги на ринку заданого товару. Відповідь підтвердьте графічно.

2. Що відбудеться на ринку, якщо:

а) держава встановить на заданий товар мінімальну ціну на рівні 0,9 грн;

б) виробники будуть продавати цей товар по 1,5 грн?

Теми есе

1. Порівняльне оцінювання ефективності ринкових структур.
2. Переваги та недоліки різних типів ринкових структур.
3. Місце та роль монополістичних об'єднань у сучасній економіці.

Запитання для самодіагностики

1. У чому полягає сутність ринку? Перерахуйте його функції.
2. У чому полягає сутність закону попиту? Назвіть фактори, що впливають на попит.
3. У чому полягає сутність закону пропозиції? Назвіть фактори, що впливають на пропозицію.
4. Які існують критерії класифікації ринків?
5. Що таке "внутрішньогалузева конкуренція"?
6. Що таке "міжгалузева конкуренція"?

Тема 6. Домогосподарство в системі економічних відносин.

Підприємство як товаровиробник

Питання для самостійного опрацювання

1. Домогосподарства як суб'єкт ринкових відносин
2. Підприємство як суб'єкт ринкової економіки.
3. Сутність підприємництва й умови його існування.

Література: [1, с. 105 – 108; 4, с. 109 – 113, 120 – 121; 7, с. 127 – 140; 8, с. 106 – 112; 9, с. 28 – 55; 11 с. 84 – 91; 16].

Методичні рекомендації до самостійних робіт за темою 6

Виконання самостійних робіт за темою 6 студентам слід починати з вивчення поняття домогосподарство.

Домогосподарств (household) – суб'єкт економіки, що складається з одного провідного самостійного домогосподарства індивіда або, найчастіше, групи людей, що живуть разом і ведуть спільне господарство.

Домогосподарство як суб'єкт економіки виконує ряд функцій: споживчу, ощадно-інвестиційну, господарсько-побутову, відтворювальну.

Головною метою підприємства є створення товарів або надання послуг, що відповідають потребам суспільства, а також отримання максимального прибутку в довгостроковій перспективі.

Виробниче підприємство виконує такі основні функції: виробничі, комерційні, управлінські, соціальні тощо.

В економічній літературі найбільш розповсюдженими класифікаціями підприємств в умовах ринкової економіки є: за формами власності; формами організації; сферами діяльності; за розмірами.

Відповідно до сфери діяльності – промислові, комерційні, будівельні підприємства, підприємства громадського харчування тощо.

Важливою є класифікація підприємств за формою власності, де відповідно до чинного законодавства виділяють: приватні, колективні, державні та підприємства, що є власністю іноземців.

Прибуток є кінцевим фінансовим результатом, що характеризує виробничо-господарську діяльність усього підприємства, що є основою економічного розвитку підприємства.

Самостійного опрацювання студентами потребують і питання, пов'язані з визначенням оптимального співвідношення ресурсів, а також економічної та технологічної ефективності виробництва. Для цього студентам слід звернутися до [4, с. 109 – 113, 120 – 121; 7, с. 127 – 140; 11, с. 85 – 88].

Завершуючи самостійну роботу над темою 6, студентам необхідно написати есе на одну із запропонованих тем.

Тестові завдання

1. *Окрему господарську одиницю, що охоплює людину або групу людей, об'єднаних місцем проживання та спільним бюджетом, називають:*

- а) натуральним господарством;
- б) товарним господарством;
- в) домогосподарством;
- г) підприємством.

2. *Що не є функцією домогосподарства:*

- а) споживання товарів і послуг;
- б) виробництво товарів і послуг;
- в) поставка ресурсів на ринок;
- г) регулювання ринку товарів і послуг?

3. *Що не входить у трудові доходи бюджету домогосподарств:*

- а) трудова пенсія;
- б) рента;
- в) заробітна плата;
- г) доходи від особистого підсобного господарства?

4. *Що входить у витрати домогосподарств:*

- а) заощадження;
- б) трансфертні платежі;
- в) відсотки за депозитами;
- г) відсотки за облігаціями?

5. *Яким фактором виробництва поповнюється економіка завдяки виконанню домогосподарствами демографічної функції:*

- а) робоча сила;
- б) знаряддя праці;
- в) умови праці;
- г) предмети праці?

6. *Які види доходів належать до складу трансфертних платежів:*

- а) соціальні пенсії;
- б) трудові пенсії;

- в) доходи від індивідуальної трудової діяльності;
- г) доходи від підсобного господарства?

7. Що домогосподарства не поставляють на ринок:

- а) землю;
- б) підприємницькі здібності;
- в) цінні папери;
- г) капітал?

8. Яка господарська одиниця виробляє для домогосподарств товари та послуги, використовуючи ресурси, запропоновані ними:

- а) підприємство;
- б) інше домогосподарство;
- в) ринок ресурсів;
- г) ринок товарів і послуг?

9. Ініціативну самотійну діяльність громадян і об'єднань громадян, спрямовану на отримання прибутку та здійснювану на їхній страх і ризик, називають:

- а) творчістю;
- б) підприємництвом;
- в) трудовою діяльністю;
- г) релігійною діяльністю.

10. Будь-які види господарської діяльності (комерційна, виробнича, торгово-закупівельна, інноваційна, консультаційна, операції з цінними паперами) є:

- а) суб'єктами підприємницької діяльності;
- б) об'єктами підприємницької діяльності;
- в) підприємством;
- г) немає правильної відповіді.

11. Форма підприємництва, яка містить пошук і закупівлю товару конкретного типу, забезпечення його збереження, транспортування, продаж:

- а) кредитне;
- б) комерційне;

- в) страхове;
- г) фінансове.

12. Форма підприємництва, основною функцією якого є організація виробництва:

- а) посередництво;
- б) комерційне;
- в) виробниче;
- г) страхове.

13. Загальний прибуток розраховується у такий спосіб:

- а) валовий дохід – явні витрати;
- б) бухгалтерський прибуток – неявні витрати виробництва;
- в) загальний прибуток – податки, обов'язкові платежі;
- г) валовий дохід – витрати виробництва.

14. Форма підприємництва, в якій предметом купівлі-продажу можуть бути гроші, іноземна валюта, цінні папери:

- а) посередництво;
- б) комерційне;
- в) виробниче;
- г) фінансове.

15. Яка функція підприємства проявляється у впровадженні нових технологій з метою підвищення конкурентоспроможності продукції:

- а) економічна;
- б) соціальна;
- в) виробничо-технологічна;
- г) технологічна?

Задачі

Задача 1. На виробничі споруди підприємець авансував 5 тис. грн, на купівлю машин – 7 тис. грн, на паливо – 1,5 тис. грн, на обладнання – 8 тис. грн, заробітну плату робітників з штучною оплатою – 1,7 тис. грн, на сировину – 1 тис. грн, на транспортні засоби – 1,3 тис. грн, на напівфабрикати – 0,7 тис. грн, на заробітну плату з погодинною

оплатою – 0,9 тис. грн. Розрахуйте вартість основного та оборотного капіталу.

Приклад розв'язання задачі 1

Основний капітал = $5 + 7 + 8 + 1,3 = 21,3$ тис. грн.

Оборотний капітал = $1,5 + 1,7 + 1 + 0,7 + 0,9 = 5,8$ тис. грн.

Задача 2. Основний капітал виробництва – 150 000 грн. Знайдіть норму амортизації, якщо відомо, що термін служби основного капіталу – 10 років.

Приклад розв'язання задачі 2

Амортизація річна = Первинна вартість основного капіталу : Термін служби = $150\ 000 : 10 = 15\ 000$ грн.

Норма Амортизації = Амортизація річна : Первинна вартість основного капіталу = $15\ 000 / 150\ 000 \cdot 100\ \% = 10\ \%$.

Отже, норма амортизації дорівнює 10 %.

Задача 3. Витрати на 1 000 одиниць продукції формувалися з огляду на такі дані (тис. грн):

заробітна плата – 20;

сировина і матеріали – 30;

будинки та споруди – 250;

обладнання – 90.

Продана вся продукція за ціною 70,5 грн/шт. Норма амортизації будівель і споруд становить 5 %, а термін служби обладнання в середньому дорівнює 15 років. Визначте валовий прибуток.

Приклад розв'язання задачі 3

Витрати: $20 + 30 + (250 / 100\ \%) \cdot 5 + 90 / 15 = 68,5$ тис. грн.

Виручка: $70,5$ грн \cdot 1 000 = 70,5 тис. грн.

Прибуток: $70,5 - 68,5 = 2$ тис. грн.

Задача 4. На виробничі споруди витрачено 150 млн грн, на обладнання – 75 млн грн, на сировину і паливо – 17 млн грн. Органічна побудова виробництва дорівнює 2 : 1. Термін служби основного капіталу – 10 років, сировину та паливо закупають один раз у квартал, а зарплату виплачують один раз у місяць.

Розрахуйте авансований капітал і кількість його оборотів за рік.

Задача 5. На виробничі споруди підприємець авансував 160 тис. грн, на купівлю машин – 70 тис. грн, на паливо – 25 тис. грн, на обладнання – 90 тис. грн, на заробітну плату робітників з штучною оплатою – 16 тис. грн, на сировину – 5 тис. грн, на транспортні засоби – 10 тис. грн, на напівфабрикати – 12 тис. грн, заробітну плату з погодинною оплатою – 9 тис. грн.

Розрахуйте вартість основного й оборотного капіталу, постійного та змінного капіталу, органічну будову капіталу.

Задача 6. Підприємець придбав верстат за 200 тис. грн. Термін їхньої роботи – 10 років, а продуктивність 1 000 одиниць продукції. Через 3 роки він морально застарів. Вартість подібних верстатів залишилася незмінною, продуктивність праці зросла у 2 рази.

Визначте суму збитків від морального зношування. Який це вид морального зношування?

Задача 7. Ви, підприємець, придбали нове устаткування. Його первинна вартість – 670 тис. грн. Термін служби – 14 років.

А. Яку суму грошей та на скільки років ви могли би надати в позику іншому підприємцю через 5 років?

Б. Який прибуток ви би отримали, якщо відсоток по кредиту становить 20 % річних?

В. За яку суму грошей, у разі наявності рівноваги на ринку засобів праці, ви би продали це устаткування через три роки?

Задача 8. На виробничі споруди підприємець авансував 50 тис. грн, на купівлю машин – 70 тис. грн, на паливо – 12 тис. грн, на обладнання – 80 тис. грн, заробітну плату робітників зі штучною оплатою – 17 тис. грн, на сировину – 9 тис. грн, на транспортні засоби – 13 тис. грн, на напівфабрикати – 7 тис. грн, на заробітну плату з погодинною оплатою – 10 тис. грн.

Розрахуйте вартість основного та оборотного капіталу. Що лежить в основі поділення капіталу на основний та оборотний, постійний і змінний?

Задача 9. Розрахуйте чистий прибуток підприємця, якщо відомо, що виручка від реалізації продукції становить 150 тис. грн витрати на оборотний капітал 50 тис. грн, амортизація основного капіталу – 35 тис. грн, орендна плата – 20 тис. грн, плата за кредит – 10 тис. грн, податок на прибуток підприємства становить 20 %. На які цілі може використовуватися чистий прибуток?

Задача 10. Підприємцем на побудови авансовано 100 млн грн, на напівфабрикати – 3 млн грн, на споруди – 300 млн грн, на закупку машин, верстатів, обладнання – 70 млн грн, на придбання сировини – 8 млн грн, на паливо – 2 млн грн, на допоміжні матеріали – 6 млн грн, на заробітну плату робітникам – 90 млн грн.

Розрахуйте вартість авансованого капіталу, основного та оборотного, а також постійного та змінного капіталу. Що лежить в основі поділу капіталу на постійний і змінний, основний та оборотний? Що таке "авансований капітал"?

Задача 11. Підприємцем на побудови авансовано 200 тис. грн, на напівфабрикати – 10 тис. грн, на споруди – 150 тис. грн, на закупку машин, верстатів, обладнання – 100 тис. грн, на придбання сировини 12 тис. грн, на паливо – 5 тис. грн, на заробітну плату робітникам – 80 тис. грн.

Розрахуйте вартість основного та оборотного і постійного та змінного капіталу.

Задача 12. На виробничі споруди витрачено 100 тис. грн, на обладнання – 50 тис. грн, на сировину і паливо – 10 тис. грн, на заробітну плату – 30 тис. грн. Термін служби основного капіталу 15 років, сировину та паливо купують один раз у два місяці, а зарплату виплачують два рази у місяць.

Розрахуйте авансований капітал і кількість його оборотів за рік.

Задача 13. Підприємець придбав верстат за 100 тис. грн. Термін їхньої роботи – 12 років, а продуктивність 1 200 одиниць продукції. Через 4 роки він морально застарів. Вартість подібних верстатів зменшилася до 80 тис. грн, продуктивність не змінилася.

Визначте суму збитків від морального зношування. Який це вид морального зношування?

Задача 14. Ви, підприємець, який придбав нове устаткування. Його первинна вартість – 70 тис. грн. Термін служби – 10 років.

А. Яку суму грошей і на скільки років він міг би надати в позику іншому підприємцю через 4 роки?

Б. Який прибуток він би отримав, якщо відсоток за кредитом становить 19 % річних?

В. За яку суму грошей, у разі наявності рівноваги на ринку засобів праці, він би продав це устаткування через два роки?

Теми есе

1. Сутність та основні характеристики підприємства.
2. Основні форми підприємств.
3. Види та функції підприємств.
4. Значення прибутку в розвитку.

Запитання для самодіагностики

1. Які типи підприємств існують в Україні?
2. У чому ви бачите переваги малих підприємств перед великими?
3. Прискорена амортизація збільшує розміри амортизаційних відрахувань і зменшує чистий прибуток. Проте підприємці зацікавлені у ній. Чому?
4. Чим характеризується фізичне та моральне зношення капіталу?
5. Що таке "підприємницька діяльність"? Які види підприємницької діяльності заборонені в Україні?
6. Що таке "підприємницький дохід"? Чи є він основною метою кожного суб'єкта підприємницької діяльності у ринковій економіці?

Тема 7. Конкуренція і монополія

Питання для самостійного опрацювання

1. Конкуренція та її сутність.
2. Моделі ринків.

Література: [1, с. 105 – 108; 4, с. 63 – 66; 7, с. 127 – 140; 8, с. 123 – 133; 9, с. 28 – 55; 10, с. 180 – 183; 17].

Методичні рекомендації до самостійних робіт за темою 7

Виконання самостійних робіт за темою 7 студентам слід починати з розуміння необхідності конкуренції.

Конкуренція – економічне змагання за досягнення кращих результатів у сфері будь-якої діяльності, боротьба товаровиробників за найбільш вигідні умови господарювання, одержання максимального прибутку. В економічній літературі існують різні класифікації форм конкуренції. Так залежно від сфери дії розрізняють внутрішньогалузеву, міжгалузеву та міжнародну конкуренції.

Конкуренцію також можна поділити на досконалу та недосконалу.

Згідно з цими двома формами конкуренції в економічній літературі відокремлюються чотири моделі ринку: 1) чиста конкуренція; 2) монополістична конкуренція; 3) олігополія; 4) чиста монополія.

Для більш глибокого розуміння цих питань студентам слід виконати розрахункові задачі (задачі 2 і 3). Ці питання досить докладно висвітлені у [8].

Завершуючи самостійну роботу над темою 7, студентам необхідно написати есе на одну з запропонованих тем (завдання 1– 4).

Тестові завдання

1. Який тип конкуренції був історично першим:
- а) міжгалузєва конкуренція;
 - б) внутрішньогалузєва конкуренція;
 - в) досконала конкуренція;
 - г) міжнародна конкуренція?

2. *За адміністративно-територіальною належністю виокремлюють:*
- а) масштабний ринок;
 - б) національний ринок;
 - в) сільськогосподарський ринок;
 - г) ринок товарів і послуг.
3. *Збільшення цін на соняшникову олію призведе до зсуву:*
- а) кривої попиту на кукурудзяну олію вгору і вправо;
 - б) кривої попиту на кукурудзяну олію вниз і вправо;
 - в) кривої пропозиції на кукурудзяну олію вниз і вправо;
 - г) немає правильної відповіді.
4. *Кількість фірм за моделі ринку чистої монополії:*
- а) безліч фірм;
 - б) багато фірм;
 - в) кілька фірм;
 - г) одна фірма.
5. *До класифікації ринків за характером продаж не входить:*
- а) ринок оптових продаж;
 - б) ринок роздрібних продаж;
 - в) ринок продавців;
 - г) ринок державних закупівель сільськогосподарської продукції.
6. *Який тип конкуренції є вихідним пунктом у процесі ціноутворення:*
- а) внутрішньогалузева конкуренція;
 - б) міжгалузева конкуренція;
 - в) міжнародна конкуренція;
 - г) недосконала конкуренція?
7. *До нецінових факторів попиту не належать:*
- а) ціни на товари субститути;
 - б) доходи споживачів;
 - в) сезонність, мода споживачів;
 - г) податки та субсидії.

8. Ситуація на ринку, коли ніхто з товаровиробників не може впливати на ціну:

- а) міжгалузева конкуренція;
- б) внутрішньогалузева конкуренція;
- в) досконала конкуренція;
- г) недосконала конкуренція.

9. Модель ринку, що є найбільш близькою до монополії:

- а) ринок монополістичної конкуренції;
- б) ринок вільної конкуренції;
- в) ринок олігополії;
- г) немає правильної відповіді.

10. Що з перерахованого не є ознакою монополістичної конкуренції:

- а) входження в галузь порівняно легке;
- б) кілька виробників;
- в) цінова конкуренція;
- г) нецінова конкуренція?

Задачі

Задача 1. Функція валових витрат конкурентної фірми має вигляд:

$$TC = 6Q + 2Q^2.$$

Визначте результат діяльності фірми, якщо вона виробляє 25 одиниць продукції та реалізує їх на досконала конкурентному ринку за ціною 36 грн за одиницю.

Приклад розв'язання задачі 1

Розв'язання задачі пов'язане з використанням підходу "зіставлення TR та TC". Величину валових витрат фірми знайдемо, підставивши значення Q в рівняння функції валових витрат, звідки $TC = 1\,400$ (грн), а величину валової виручки, виходячи із $TR = P \cdot Q$, звідки $TR = 900$ (грн).

Тоді прибуток дорівнюватиме їхній різниці, тобто

$$TR - TC = 900 - 1400 = -500 \text{ (грн)}.$$

Відповідь: збитки фірми становлять 500 грн.

Задача 2. У галузі діють 30 фірм. Загальні витрати кожної фірми дорівнюють:

$$TC = q^3 - 6q^2 + 18q.$$

Попит становить величину $Q_d = 180 - 3P$, де P – ціна товару.
Що відбудеться в довгостроковому періоді?

Задача 3. Фірма протягом місяця виробляє 100 одиниць продукції та продає кожну з них за ціною 50 тис. грн. Загальні витрати фірми становлять 8 млн грн, постійні витрати фірми дорівнюють 2 млн грн, а граничні витрати – 50 тис. грн.

Які дії має здійснити фірма?

Задача 4. Для кожного базового терміну підберіть відповідне йому визначення (таблиця).

Таблиця

Основні категорії та поняття ринку

№ п/п	Базовий термін	Літера	Визначення
1	2	3	4
1	Товари-компліменти	А	Суспільна форма організації та функціонування економіки, за якої забезпечується взаємодія виробництва та споживання
2	Інфраструктура ринку	Б	Кількість товарів та послуг, яку бажають і можуть придбати споживачі за визначену ціну в заданий момент часу
3	Конкуренція	В	Ступінь зміни попиту під впливом різних факторів
4	Внутрішньогалузева конкуренція	Г	Під час підвищення ціни величина попиту зменшується, і навпаки, під час зменшення ціни попит зростає
5	Міжгалузева конкуренція	Ґ	Кількість товарів і послуг, яку виробники можуть поставити на ринок за визначеною ціною в певний момент часу
6	Міжнародна конкуренція	Д	Ступінь залежності змін пропозиції від зміни ціни товару
7	Досконала конкуренція	Е	Збільшення ціни приводить до зростання величини пропозиції, зменшення ціни – до зменшення величини пропозиції

Закінчення таблиці

1	2	3	4
8	Недосконала конкуренція	Є	Ціна, яка задовольняє виробників-постачальників і споживачів-покупців певного товару
9	Ціна	Ж	Кількість товарів і послуг на ринку, яку товаровиробник готовий поставити на ринок, а споживачі придбати
10	Ціна споживача	З	Стан ринку, коли попит дорівнює пропозиції
11	Ціна виробника	И	Взаємозамінні товари
12	Ринок	І	Взаємодоповнювальні товари
13	Попит	Ї	Система підприємств, установ, сфер, які забезпечують постійний, ефективний розвиток ринку
14	Еластичність попиту	Й	Змагання економічних суб'єктів за найбільш вигідні умови господарювання, за досягнення кращих результатів, за отримання максимального прибутку
15	Закон попиту	К	Конкуренція між підприємствами одної галузі за кращі умови виробництва та реалізації своєї продукції
16	Пропозиція	Л	Конкуренція між підприємствами різних галузей за найбільш прибутковий вклад капіталу
17	Еластичність пропозиції	М	Конкуренція між товаровиробниками на світовому ринку, вона охоплює внутрішньогалузеву та міжгалузеву конкуренції
18	Закон пропозиції	Н	Економічна ситуація на ринку, коли ніхто з товаровиробників не може впливати на ціну
19	Рівноважна ціна	О	Економічна ситуація, коли підприємство або об'єднання підприємств виробляє та постачає на ринок таку частину продукції, яка дає йому можливість впливати на ціну
20	Рівноважний обсяг	П	Грошове вираження вартості товару
21	Ринкова рівновага	Р	Сума грошей, яку готовий заплатити за товар покупець
22	Товари-субститути	С	Сума грошей, за яку виробник готовий продати вироблений товар

Теми есе

1. Особливості ціноутворення на різних ринках.
2. Особливості ринкових відносин в Україні.

3. Державні монополії в Україні.
4. Особливості механізму антимонопольної політики в Україні.

Запитання для самодіагностики

1. У чому полягає сутність ринку? Перерахуйте його функції.
2. Які критерії визначають розподіл конкуренції на досконалу та недосконалу?
3. Які існують моделі ринків?
4. Які особливості має ринок чистої конкуренції?
5. Які особливості має ринок монополістичної конкуренції?
6. Які особливості має ринок олігополії?
7. Які особливості має ринок чистої монополії?

Тема 8. Економічне зростання. Макроекономічна нестабільність

Питання для самостійного опрацювання

1. Показники розвитку економіки.
2. Економічне зростання та економічний розвиток.
3. Циклічний розвиток економіки.
4. Зайнятість і безробіття.

Література: [1, с. 76 – 81; 4, с. 63 – 66; 8, с. 25 – 35; 16; 17].

Методичні рекомендації до самостійних робіт за темою 8

Відтворення – це процес постійного повторення, безперервності, оновлення виробництва.

Економічне відтворення відбувається як у рамках окремих підприємств галузей і регіонів, так і у масштабі всього суспільства.

Основою суспільного виробництва є відтворення на окремих підприємствах і домогосподарствах.

Просте відтворення – це відновлення процесу суспільного виробництва з року в рік у незмінних масштабах. Воно передбачає, що прибуток

повністю буде споживатися домогосподарствами, а не буде використовуватися на розширення виробництва товарів і послуг. Цей тип відтворення характерний для традиційної економіки.

Розширене відтворення – це відтворення суспільного виробництва в зростальних розмірах. Цьому типу характерне нагромадження частини прибутку підприємств і домогосподарств, яке потім інвестується у виробництво для його розширення.

У наш час домінує розширене виробництво, так як підприємці для того, щоб отримати максимум прибутку, спрямовують частину свого капіталу на розширення виробництва. Просте відтворення продовжує існувати як частина розширеного відтворення економіки.

Результатом функціонування суспільного виробництва є суспільний продукт. З погляду матеріально-речового змісту суспільний продукт – це маса різних товарів створених робітником у різних галузях виробництва.

Усю масу матеріальних благ, які входять у суспільний продукт, можна розділити на засоби виробництва та предмети споживання.

Методи розрахунку структури сукупного суспільного продукту:

1. Система національних рахунків (СНР).
2. Система балансу народного господарства (СБНР).

СНР – це міжнародний стандарт оцінювання основних макроекономічних показників, таких як: валовий внутрішній продукт (ВВП), валовий національний дохід (ВНД), чистий національний дохід (ЧНД), національний дохід (НД).

Національне багатство – це сукупність створюваних працею матеріальних благ накопичених суспільством за весь період минулого розвитку, а також не матеріальних цінностей і природних ресурсів залучених у господарську діяльність.

Масштаби, структура та якісний рівень національного багатства визначають економічну могутність країни, потенціал її подальшого соціально-економічного розвитку.

Економічне зростання – це найважливіша макроекономічна категорія, яка є показником не лише абсолютного збільшення обсягів суспільного виробництва, але і здатності економічної системи задовольняти зростальні потреби, підвищувати якість життя.

Циклічність – це форма розвитку національної економіки та світового господарства як єдиного цілого: рух від однієї макроекономічної рівноваги в масштабі економіки загалом до другої.

Тестові завдання

1. Повна зайнятість передбачає:

- а) наявність природного безробіття;
- б) відсутність безробіття;
- в) наявність фрикційного безробіття;
- г) наявність природного та фрикційного безробіття.

2. Офіційний рівень безробіття – це відношення кількості безробітних до:

- а) кількості зайнятих;
- б) загальної чисельності населення країни;
- в) чисельності робочої сили країни;
- г) чисельності працездатного населення країни, яке працює.

3. Відповідно до закону Оукена, перевищення фактичного рівня безробіття на 2 % над його природним рівнем означає, що відставання фактичного ВВП від реального дорівнює:

- а) 5 %;
- б) 3,5 %;
- в) 2,5 %;
- г) 4 %.

4. Повна зайнятість пов'язана з:

- а) повною відсутністю безробіття;
- б) гіперінфляцією;
- в) природною нормою безробіття;
- г) циклічним безробіттям.

5. Природний рівень безробіття характеризує загальний рівень трудових ресурсів:

- а) так;
- б) ні.

6. Робітник переходить з одного місця роботи на інше, де йому обіцяли більш високу заробітну плату. Це приклад фрикційного безробіття:

- а) так;
- б) ні.

7. *Природний рівень безробіття охоплює фрикційне, циклічне та структурне безробіття:*

- а) так;
- б) ні.

8. *Циклічне безробіття пов'язане з фазою підйому в економічному циклі.*

- а) так;
- б) ні.

9. *В умовах ринкової економіки фрикційне безробіття не тільки обов'язкове, а й доцільне:*

- а) так;
- б) ні.

10. *Причини безробіття у ринковій економіці:*

- а) пов'язані з процесами накопичення капіталу, за якого потреби у змінному капіталі зростають повільніше, ніж у постійному капіталі;
- б) зумовлені дією науково-технічного прогресу;
- в) пояснюються нездатністю ринкової системи до саморегулювання;
- г) правильної відповіді немає.

11. *Форми безробіття бувають такі:*

- а) циклічна;
- б) фрикційна;
- в) застійна;
- г) структурна.

12. *Циклічне безробіття не пов'язане:*

- а) зі зниженням рівня економічної активності;
- б) зі зростанням продуктивності праці;
- в) з фазою підйому в економічному циклі;
- г) з розподілом праці.

13. *Природний рівень безробіття не відповідає поняттю:*

- а) потенційного ВВП;
- б) реального ВВП;

- в) циклічного безробіття;
- г) фактичного ВВП.

14. Трансфертні платежі – це:

- а) виплати домогосподарствам, які не зумовлені представленням з їхньої сторони товарів та послуг;
- б) тільки виплати держави окремим індивідуумам;
- в) компонент доходу, який не включено в національний дохід;
- г) усі відповіді правильні.

15. Що з наведеного далі входить до складу ВВП:

- а) купівля вашою родиною державних облігацій на вторинному фондовому ринку;
- б) купівля вашою родиною автомобіля, який був у використанні;
- в) купівля вами підручника у місцевому магазині;
- г) послуги домогосподарки?

Задачі

Задача 1. Яке відтворення і чому забезпечує така структура валового продукту:

$$I \ 5 \ 200 \ c + 3 \ 000 \ v + 2 \ 400 \ m = 10 \ 600;$$

$$II \ 5 \ 400 \ c + 2 \ 000 \ v + 1 \ 800 \ m = 9 \ 200?$$

Визначте величину вартості товарів, які потрапляють в обмін між підрозділами. Хто є споживачем продукції I та II підрозділів?

Приклад розв'язання задачі 1

Наступна структура валового продукту забезпечує просте відтворення, тому що виконуються всі три умови відтворення та реалізації в разі простого відтворення:

$$1) \ I \ W = I \ C + II \ C;$$

$$2) \ II \ W = I \ (V + M) + II \ (V + M);$$

$$3) \ I \ (V + M) = II \ C, \ \text{тобто:}$$

$$10 \ 600 \ I = I \ 5 \ 200 \ c + II \ 5 \ 400 \ c \ I;$$

$$II \ 9 \ 200 = I \ (3 \ 000 \ v + 24 \ 00 \ m) + II \ (2 \ 000 \ v + 1 \ 800 \ m);$$

$$I \ (3 \ 000 \ v + 2 \ 400 \ m) = II \ 5 \ 400 \ c.$$

Просте відтворення виконується на незмінній основі. У I підрозділі суспільного виробництва виробляються засоби виробництва, у II підрозділі – предмети споживання. Споживачем продукції I підрозділу є робітники I та II підрозділів, яким потрібні засоби виробництва. Предмети споживання потребують споживачі як I та II підрозділу суспільного виробництва.

Задача 2. Фактичний рівень безробіття – 9 %. Природний рівень безробіття – 6 %.

Розрахуйте недовироблений ВВП.

Задача 3. Безробіття у країні А дорівнює 0,5 млн осіб. Працездатне населення – 38 млн осіб.

Розрахуйте фактичний рівень безробіття.

Задача 4. ВВП країни – 14 млрд грн, річна сума амортизації – 2 млрд грн.

Знайдіть ЧП.

Задача 5. ВВП країни дорівнює 800 млрд грн. Річна сума амортизаційних відрахувань становить 120 млрд грн.

Розрахуйте ЧВП.

Задача 6. Суспільне виробництво складається з галузей: перша ($900 \ c + 100 \ v$), друга ($800 \ c + 200 \ v$), третя ($700 \ c + 300 \ v$), четверта ($600 \ c + 400 \ v$), норма додаткової вартості – 100 %. Постійний капітал зношується в одному виробничому циклі.

Визначте ціни виробництва товарів у кожній галузі та їхнє відхилення від вартості. Який механізм перетворення вартості товарів у ціну виробництва?

Задача 7. Вартість продукції створеної за рік $w = 600 \ c + 200 \ v + 400 \ m$. На накопичення йде половина додаткової вартості.

Яким буде капітал через 2 роки, якщо норма додаткової вартості на другий рік зменшиться в 2 рази, а органічна побудова виробництва збільшиться у двічі?

Задача 8. Розрахуйте циклічне безробіття за таких умов: чисельність робочої сили (осіб працездатного віку) дорівнює 48 млн осіб, чисельність зайнятих – 40 млн осіб, природне безробіття – 4 %.

Задача 9. Населення країни А – 170 млн осіб, чисельність безробітних у країні – 18 млн осіб. Чисельність пенсіонерів – 44,8 млн осіб, діти у віці до 16 років у країні становлять 22,4 млн осіб.

Розрахуйте фактичний рівень безробіття в країні.

Який обсяг недовиробленого валового внутрішнього продукту у відсотках, якщо відомо, що рівень природного безробіття становить 5 %?

Теми есе

1. СНР: показники розвитку економіки – ВВП, ВНП, НД, ЧВП. Національне багатство.
2. Інтенсивний тип економічного зростання та його переваги.
3. Економічні кризи, причини їх виникнення, види.
4. Особливості сучасних циклів.

Запитання для самодіагностики

1. Що таке "відтворення"?
2. Наведіть найважливіші моменти економічного відтворення суспільства.
3. Які існують причини та види циклічних коливань?
4. Охарактеризуйте чотири фази економічного циклу.
5. Які особливості сучасних економічних циклів?
6. Що таке "безробіття"? Які існують види безробіття?
7. Назвіть наслідки безробіття.

Тема 9. Господарський механізм та основні напрями регулювання економіки

Питання для самостійного опрацювання

1. Господарський механізм, його сутність та елементи.
2. Фінансова система. Зміст, структура та функції фінансів.

3. Податкова система та фіскальна політика.

4. Грошово-кредитна система.

Література: [1, с. 76 – 81; 4, с. 63 – 66; 8, с. 25 – 35; 16; 17].

Методичні рекомендації до самостійних робіт за темою 9

Виконання самостійних робіт за темою 9 студентам слід починати з проведення теоретичного аналізу сутності господарського механізму (на прикладі України), розгляду необхідності та концепції державного регулювання.

Господарський механізм розглядається як сукупність економічних, організаційних, правових, морально-політичних та інших засобів впливу на державні, соціальні й виробничі відносини та виробництво.

Державне регулювання ринкової економіки – держава, що впливає на репродуктивний процес в економіці через правові й економічні засоби спрямування інвестицій, комерційних підприємств та фізичних осіб на досягнення цілей і пріоритетів державної, соціальної та економічної політики.

Державне регулювання економіки здійснюється з метою створення, компенсації та регулювання діяльності держави з метою створення нормальних умов для ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку національної економіки і суспільства.

Державна підтримка (підтримка функціонування ринку) охоплює: правове забезпечення ринкової діяльності, створення ринкової та промислової інфраструктури, захист конкурентного середовища тощо.

Суб'єктами державного регулювання економіки є держава, державні установи, які мають відповідні повноваження, недержавні суспільні установи.

Об'єктами державного регулювання економіки є галузі, регіони та ситуації соціально-економічного життя країни, де проблеми виникають автоматично або не відразу, як того вимагають умови нормального функціонування економіки та підтримання соціальної стабільності.

Тестові завдання

1. Система організаційно-економічних форм господарювання, методів управління та правових норм, за допомогою яких держава дотримується вимог економічних законів:

- а) механізм саморегулювання;
- б) господарський механізм;
- в) плановий механізм;
- г) ефективний механізм.

2. Змішана економічна система містить:

- а) ринкову, індустріальну та постіндустріальну підсистеми;
- б) планову, ринкову та традиційну підсистеми;
- в) планову, індустріальну та традиційну підсистеми;
- г) традиційну, постіндустріальну та ринкову.

3. Ринковій підсистемі відповідає:

- а) державний регулюючий механізм;
- б) механізм саморегулювання;
- в) змішаний механізм;
- г) немає правильної відповіді.

4. Яку функцію не виконує господарський механізм:

- а) реалізація відносин панівного типа власності;
- б) сприяння взаємодії продуктивних сил та економічних відносин;
- в) емісія додаткових коштів;
- г) узгодження та забезпечення руху економічних інтересів?

5. Основними принципами формування та функціонування господарського механізму є:

- а) системність, гармонічність, ефективність;
- б) збалансованість, ефективність, соціальна спрямованість;
- в) ефективність, соціальна спрямованість, пропорційність;
- г) соціальна спрямованість, збалансованість, пропорційність.

6. Основними елементами структури господарського механізму є:

- а) стимулювання, планування, фінансування, організація;
- б) планування, стимулювання, регулювання, організація;
- в) регулювання, стимулювання, організація, фінансування;
- г) організація, планування, рефінансування, стимулювання.

7. У підсистему стимулювання не входить:

- а) економічні важелі та стимули економічної діяльності;
- б) економічні важелі прискорення науково-технічного прогресу;
- в) планування;
- г) кредитно-фінансова система.

8. У підсистему організації господарського механізму входять:

- а) довгострокове планування;
- б) форми організації й управління виробництвом;
- в) короткострокове планування;
- г) середньострокове планування.

9. Підсистема планування охоплює:

- а) прогнозування, індикативне планування та регулювання;
- б) директивне планування, прогнозування та регулювання;
- в) індикативне планування, прогнозування та директивне планування;
- г) регулювання, прогнозування й управління.

10. Який вид планування має характер рекомендації:

- а) директивне планування;
- б) індикативне планування;
- в) перспективне планування;
- г) економічне планування?

Задачі

Задача 1. Визначте прямі та непрямі податки: акциз; податок на додану вартість; податок на цінні папери, мито; податок на спадщину; прибутковий податок; податок на золоті вироби; податок на прибуток корпорацій; податок на дарування будівлі; податок на землю.

Відповідь оформіть у вигляді таблиці.

Завдання 2. Визначте адміністративні та економічні інструменти державного регулювання економіки: організаційно-структурна перебудова; плановий виробничий контракт з підприємством; забезпечення паливними та природними ресурсами; нормативи; ліцензії; квоти; державні стандарти; санкції; ціни; регулювання ставок податків; надавання державою довгострокових кредитів великим корпораціям; виділення субсидій окремим підприємствам; грошова емісія; директивне планування; прогнозування та програмування; індикативне планування; обслуговування державного боргу Центральним банком; регулювання відсоткової ставки та норми обов'язкових резервів комерційних банків; регулювання зарплати; антимонопольне регулювання; валютне регулювання. Відповідь оформіть у вигляді таблиці. Які інструменти є більш дієвими для сучасної економіки України? Відповідь обґрунтуйте та проілюструйте прикладами з економічної практики.

Задача 3. На думки багатьох економістів державне регулювання необхідно насамперед у таких сферах, як підтримка конкурентного середовища, забезпечення загальноекономічної стабільності, соціальне забезпечення та збалансованість, подолання криз на макрорівні.

Які сфери державного регулювання економіки України виділили б ви? Відповідь обґрунтуйте.

Теми есе

1. Особливості економічних функцій держави в Україні на сучасному етапі.
2. "Плюси" та "мінуси" державного регулювання економіки (на прикладі України).

Запитання для самодіагностики

1. У чому полягає сутність господарського механізму?
2. Які основні функції механізму господарювання?
3. Чи можна ототожнювати господарський механізм і систему управління економікою?
4. Які основні причини державного втручання в економічний розвиток суспільства?

5. Які протиріччя економіки можуть загострюватися, якщо держава перестане регулювати її розвиток?

6. Які основні економічні функції держави?

Тема 10. Світове господарство. Економічні аспекти глобальних проблем

Питання для самостійного опрацювання

1. Світове господарство: сутність, основні риси, структура та етапи становлення.

2. Світогосподарські зв'язки та їхні форми.

3. Основні глобальні проблеми сучасності. Глобалізація економіки.

4. Проблеми інтеграції України у світове господарство. Вплив глобальних проблем на економічний розвиток України.

Література: [1, с. 76 – 81; 4, с. 63 – 66; 8, с. 25 – 35; 16; 17].

Методичні рекомендації до самостійних робіт за темою 10

Виконання самостійних робіт за темою 10 студентам слід починати із сутності, етапів становлення, характерних ознак та особливостей світового господарства, а також умінь і навичок щодо визначення причин і шляхів вирішення глобальних проблем сучасності.

Основними суб'єктами сучасного світового господарства є: національні економіки (сукупність галузей і регіонів країни, які взаємопов'язані між собою та взаємодіють на національному рівні); транснаціональні корпорації (транснаціональні банки (кредитно-фінансові комплекси універсального типу, які мають розгалужені мережі зарубіжних філіалів, відділень, представництв, агенцій і контролюють валютні та кредитні операції на світовому ринку); субрегіональні інтеграційні об'єднання.

Тестові завдання

1. *Світове господарство – це:*

а) сукупність національних господарств найбільш розвинутих країн світу;

б) політичне об'єднання, яке регламентує економічне життя більшості країн світу;

в) сукупність національних господарств, які приймають участь у міжнародному розподілі праці та пов'язані між собою системою міжнародних економічних відносин;

г) сукупність національних господарств усього світу.

2. Світове господарство характеризується:

а) ізолюваністю національних господарств країн з різним рівнем розвитку;

б) єдністю національних господарств на базі міжнародного поділу праці;

в) відсутністю відмінностей у розвитку національних господарств;

г) усі відповіді правильні.

3. Основними суб'єктами світового господарства є:

а) національні господарства;

б) міжнародні організації;

в) транснаціональні корпорації;

г) усі відповіді правильні.

4. Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується:

а) глобалізацією господарського життя;

б) піднесенням ролі регіональних інтеграційних угруповань;

в) посиленням суперечностей між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються;

г) усі відповіді правильні.

5. Якщо Японія має порівняльну перевагу перед Італією у виробництві побутової електроніки, то:

а) альтернативна вартість виробництва побутової електроніки в Японії нижче, ніж в Італії;

б) альтернативна вартість виробництва побутової електроніки в Японії вище, ніж в Італії;

в) немає різниці в спеціалізації та торгівлі між Японією й Італією;

г) Японії буде вигідно зниження попиту на побутову електроніку.

6. До факторів міжнародної економічної інтеграції не належить:

- а) міжнародний поділ праці;
- б) технічний прогрес;
- в) інтернаціоналізація;
- г) відкритість національних економік.

7. "Портфельні" інвестиції – це:

- а) купівля контрольних пакетів акцій компаній в інших країнах;
- б) купівля акцій компаній в інших країнах;
- в) створення "дочірніх" підприємств в інших країнах;
- г) надання іншим країнам позик на розвиток промисловості.

8. До форм інтеграційних об'єднань не належить:

- а) АСЄАН;
- б) ЄС;
- в) БРІКС;
- г) НАТО.

9. Зона вільної торгівлі – це:

- а) встановлення митних бар'єрів;
- б) ліквідація митних бар'єрів;
- в) встановлення торговельних обмежень для країн-учасниць;
- г) правильна відповідь відсутня.

10. До складу АСЄАН належать:

- а) Еквадор, Таїланд, Малайзія, Філіппіни, Індонезія;
- б) Індонезія, Сингапур, Таїланд, Малайзія, Філіппіни;
- в) Філіппіни, Таїланд, Парагвай, Малайзія, Сингапур;
- г) Сингапур, Філіппіни, Таїланд, Індонезія, Еквадор.

Задачі

Задача 1. Визначте, яка з країн має абсолютні, а яка відносні переваги, використовуючи такі дані:

Країна	Картопля	Кукурудза
А	4	3
Б	1	2

Приклад розв'язання задачі 1

У цьому прикладі країна А має абсолютні переваги і у виробництві картоплі, і у виробництві кукурудзи. Водночас для виробництва відносні переваги має країна А, оскільки альтернативні витрати нижчі, ніж в країні Б:

Альтернативні витрати = Витрати часу на виробництво товару :
: Витрати часу на виробництво альтернативного часу.

Провівши відповідні розрахунки, отримаємо:

Країна	Альтернативні витрати на виробництво картоплі	Альтернативні витрати на виробництво кукурудзи
А	3/4	4/3
Б	2/1	1/2

У виробництві кукурудзи відносні переваги країни Б, яка має нижчі відносні витрати. Отже, країна А має спеціалізуватися на виробництві картоплі, а країна Б – на виробництві кукурудзи.

Задача 2. Дві країни (А і Б) володіють двома видами ресурсів: працею та капіталом. Кожна з країн може виробляти два товари (верстати та мотоцикли):

Країна	Верстати	Мотоцикли
А	1 000	100
Б	50	400

Визначте, яка країна і з якого товару має абсолютну перевагу, та розрахуйте можливу вигоду від спеціалізації й торгівлі.

Задача 3. Визначте, яка країна і з якого товару має абсолютну перевагу, та розрахуйте можливу вигоду від спеціалізації й торгівлі, з огляду на такі дані:

Країна	Комп'ютери	Принтери
Альфа	1 000	400
Бета	500	100

Задача 4. Українське підприємство у 2014 р. уклало експортну угоду з італійською компанією на суму 500 тис. євро (курс євро – 16,5 грн/євро).

Розрахуйте суму валютної економії (або збитків), якщо впродовж 2014 – 2015 рр. курс гривні знизився до 26,5 грн/євро.

Задача 5. Японська компанія постачає деталі для виробництва комп'ютерів італійській фірмі.

Розрахуйте обсяг збитків, які зазнають японські експортери внаслідок зниження курсу євро з 3,2 ієни до 3,0 ієни за 1 євро, якщо сума невиконаних ними контрактів перед партнерами становить 50 млн євро.

Теми есе

1. Проблеми інтеграції економіки України у світову економіку.
2. Вплив американської фінансово-кредитної системи на тенденції економічного розвитку України.
3. Проблеми регулювання валютного курсу в Україні.
4. Основні тенденції розвитку світового ринку.
5. Глобалізація як тенденція сучасного розвитку світової економіки.
6. Міжнародні економічні відносини – фундамент розв'язання глобальних проблем існування людства.

Запитання для самодіагностики

1. Дайте загальну характеристику етапам становлення та розвитку світового господарства. У чому полягають особливості сучасного етапу розвитку світового господарства?

2. Дайте визначення поняттю "глобалізація". Чи є однаковим вплив глобалізації на економічний розвиток провідних країн світу та країн, що розвиваються? Відповідь обґрунтуйте.

3. Розкрийте структуру сучасного світового господарства.
4. Назвіть основні форми світогосподарських зв'язків.
5. Дайте загальну характеристику основним інтеграційними об'єднанням світу. Членом яких об'єднань є Україна?
6. У чому полягає принципова відмінність між протекціонізмом і фритредерством у зовнішній торгівлі? Наведіть приклади застосування протекціонізму та фритредерства в сучасній економічній політиці провідних країн світу.
7. Визначте позитивні та негативні наслідки міжнародної міграції робочої сили для країн, які у глобальній економічній системі виконують роль "донорів" трудових ресурсів.

Рекомендована література

1. Аналітична економія: Макроекономіка і мікроекономіка : навч. посіб. У 2-х кн. Кн. 1. Вступ до аналітичної економії. Макроекономіка / С. М. Панчишин, П. І. Островерх, В. Б. Буряк та ін. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 723 с.
2. Аналітична економія: Макроекономіка і мікроекономіка : навч. посіб. У 2-х кн. Кн. 2. Вступ до аналітичної економії. Мікроекономіка / С. М. Панчишин, П. І. Островерх, В. Б. Буряк та ін. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 695 с.
3. Бабарицька В. К. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи. Сервісне забезпечення турпродукту : навч. посіб. / В. К. Бабарицька, О. Ю. Малиновська. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Альтерпрес, 2008. – 286 с.
4. Базилевич В. Д. Економічна теорія: політекономія : підручник / В. Д. Базилевич, В. М. Попов. – 6-те вид., перероб. і доп. – Київ : Знання-Прес, 2007. – 720 с.
5. Базилевич В. Д. Макроекономіка : підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик ; за ред. В. Д. Базилевича. – Київ : Знання, 2008. – 743 с.
6. Баталов С. М. Сборник задач по микроэкономике : учеб. пособ. / С. М. Баталов. – Екатеринбург : Уральский политехнический институт, 2005. – 81 с.
7. Башнянин Г. І. Політична економія : навч. посіб. / Г. І. Башнянин, П. Ю. Лазур, В. С. Медведєв. – Львів : Новий світ, 2007. – 380 с.

8. Бережная Н. И. Политическая экономия в структурно-логических схемах / Н. И. Бережная. – Харьков : ИД "ИНЖЭК", 2008. – 288 с.
9. Білецька Л. В. Економічна теорія : політекономія, мікроекономіка, макроекономіка / Л. В. Білецька. – Київ : Центр учбової літератури, 2005. – 505 с.
10. Большой экономический словарь / авт.-сост. А. Б. Борисов. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва : Книжный мир, 2006. – 860 с.
11. Борисов Е. Ф. Экономическая теория : учебник / Е. Ф. Борисов. – 3-е изд., перераб и доп. – Москва : Юрайт Издат, 2005. – 399 с.
12. Будкін В. І. Особливості бюджетної політики пострадянських держав / В. І. Будкін // Вісник ТНЕУ. – 2008. – № 4. – С. 7–19.
13. Виговська В. В. Малий бізнес України: сучасний стан і тенденції розвитку / В. В. Виговська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 59–64.
14. Гаршина О. К. Практикум з політичної економії : навч. посіб. для студ. ВНЗ / О. К. Гаршина. – Київ : Видавничий Дім "Слово", 2005. – 208 с.
15. Голіков А. П. Економіка України : навч. посіб. / А. П. Голіков, Н. А. Казакова, О. А. Шуба. – Київ : Знання, 2009. – 286 с.
16. Головінов О. М. Особливості державного сектору в транзитивній економіці / О. М. Головінов // Управління розвитком. – 2007. – № 8. – С. 93–54.
17. Горбенко Н. Є. Політична економія : навч. посібн. для студ. ВНЗ / Н. Є. Горбенко, М. Й. Дмитренко, І. Ю. Кочума ; Національний банк України ; Університет банківської справи. – Київ : УБС НБУ, 2009. – 408 с.
18. Горбылева З. М. Экономика туризма : учеб. пособ. / З. М. Горбылева. – Минск : БГЭУ, 2004. – 476.
19. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін / Н. І. Гражевська. – Київ : Знання, 2008. – 431 с.
20. Григорян Г. М. Историческая тенденция капитализма (полиэкономический аспект) : монография / Г. М. Григорян. – Харьков : ИД "ИНЖЭК", 2006. – 240 с.
21. Григорян Г. М. Место государства в современной рыночной экономике / Г. М. Григорян // Бизнес-Информ. – 2009. – № 1 (11). – С. 27–29.
22. Григорян Г. М. Собственность: истоки и современность : монография / Г. М. Григорян. – Харьков : Изд. ХГЭУ, 2002. – 188 с.
23. Гриценко А. А. Інститут таргетування інфляції: зарубіжний досвід і перспективи запровадження в Україні : наукова доповідь / А. А. Гриценко, Т. О. Кричевська, О. І. Петрик ; НАН України, Інститут економіки та прогнозування. – Київ : Фелікс, 2008. – 271 с.

24. Гриценко А. А. Развитие форм обмена, стоимости и денег / А. А. Гриценко. – Київ : Основа, 2005. – 192 с.
25. Гронтковська Г. Е. Мікроекономіка. Практикум : навч. посіб. / Г. Е. Гронтковська, А. Ф. Косік. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Центр навчальної літератури, 2007. – 425 с.
26. Гупало О. Г. Глобалізація та її виклики для соціально-економічного розвитку України / О. Г. Гупало, М. І. Худоба // Економічні науки : збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – 2008. – Випуск 5 (20). – Ч. 1. – С. 87–95. – (Серія "Економічна теорія та економічна історія").
27. Данько М. С. Теоретико-методологічний аспект визначення трансакційних витрат / М. С. Данько // Економічна теорія. – 2007. – № 1. – С. 36–46.
28. Дахнова О. Є. Основи економіки : практичний довідник / О. Є. Дахнова. – Харків : Весна, 2008. – 224 с.
29. Дефорж С. Ю. Формирование социального рыночного хозяйства: институциональный аспект : монографія / С. Ю. Дефорж. – Харків : Издательство ХНАДУ, 2007. – 160 с.
30. Довбняк Т. Ф. Циклічність української економіки в 2000 – 2008 роках / Т. Ф. Довбняк // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 65–72.
31. Дорнбуш Р. Макроэкономика / Р. Дорнбуш, С. Фишер. – Москва : Изд. МГУ, ИНФРА-М, 2004. – 414 с.
32. Економічна теорія : навч. посіб. / Ю. А. Полтавський, С. В. Тютюнникова, Г. П. Пасемко. – Харків : ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, 2009. – 414 с.
33. Економічна теорія : підручник / за ред. В. М. Тарасевича. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 784 с.
34. Єрмаченко В. Є. Історія туризму : конспект лекцій / В. Є. Єрмаченко, Ю. Ю. Іващенко, Ю. М. Котельникова. – Харків : ХНЕУ, 2007. – 96 с.
35. Єрмаченко В. Є. Спортивний туризм : конспект лекцій / В. Є. Єрмаченко, Ю. Ю. Іващенко, Ю. М. Котельникова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. – 87 с.
36. Зайцева І. С. Трансформаційна економіка України / І. С. Зайцева // Бізнес-Інформ. – 2009. – № 1 (11). – С. 45–47.
37. Зелінська О. М. Проблеми картельного ціноутворення / О. Г. Гупало, М. І. Худоба // Економічні науки : збірник наукових праць ; Луцький

національний технічний університет. – 2008. – Випуск 5 (20). – Ч. 1. – С. 87–95. – Серія "Економічна теорія та економічна історія".

38. Кись А. П. Практикум по политической экономии: учеб. пособ. / А. П. Кись, А. В. Литвиненко, В. М. Филатов. – Харьков : ИД "ИНЖЭК", 2007. – 140 с.

39. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради 28 червня 1996 року зі змінами, які вступили в силу з 1 січня 2006 року. – Харків : Парус, 2006. – 48 с.

40. Костюк О. І. Потреби як чинник поведінки економічних суб'єктів / О. І. Костюк // Економічні науки : збірник наукових праць ; Луцький національний технічний університет. – 2008. – Випуск 4 (19). – С. 32–39. – Серія "Економічна теорія та економічна історія".

41. Крамарева О. С. Напрями бюджетного регулювання в економіці України / О. С. Крамарева, Н. А. Харатян // Управління розвитком. – 2007. – № 8. – С. 40–41.

42. Крисак А. І. Реформування відносин власності у землекористуванні: суперечності та перспективи / А. І. Крисак, В. А. Голян, М. А. Демидюк // Економічні науки : збірник наукових праць ; Луцький національний технічний університет. – 2008. – Випуск 4 (19). – Серія "Економічна теорія та економічна історія".

43. Кубах Т. Г. Сутність ринку капіталу як економічної категорії / Т. Г. Кубах // Економіка і регіон. – 2008. – № 4 (19). – С. 209–212.

44. Курс экономической теории : учебник для вузов / под общ. ред. М. Н. Чепурина, Е. А. Киселевой ; МГИМО(У) МИД России. – 6-е изд., доп. и перераб. – Киров : АСА, 2007. – 847 с.

45. Кучерявенко І. А. Макроекономіка: практикум : навч. посіб. / І. А. Кучерявенко. – Київ : Вікар, 2008. – 239 с.

46. Леоненко П. М. Сучасні економічні системи : навч. посіб. / П. М. Леоненко, О. І. Черепніна. – Київ : Знання, 2006. – 430 с.

47. Липов В. В. От архаики к постэкономике. Эволюция форм хозяйствования и развитие экономической теории : монография / В. В. Липов. – Харьков : ИД "ИНЖЕК", 2008. – 280 с.

48. Лисовицкий В. Н. Микроэкономика : учеб. пособ. / В. Н. Лисовицкий. – Харьков : ХНУ, 2007. – 404 с.

49. Литвиненко А. В. Теорія економічної рівноваги та економічного зростання : конспект лекцій / А. В. Литвиненко. – Харків : ХНЕУ, 2007. – 92 с.

50. Литвиненко А. В. Туризм : словник-довідник / Н. Д. Свірідова, Ю. О. Скорченко. – Луганськ : Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. – 2009. – 310 с.

51. Лісовий А. В. Мікроекономіка : навч.-метод. посіб. / А. В. Лісовий. – Київ : Дія, 2007. – 136 с.

52. Маевский В. Воспроизводство основного капитала и экономическая теория / В. Маевский // Вопросы экономики. – 2010. – № 3. – С. 65–85.

53. Макконелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконелл, С. Л. Брю ; пер. с англ. – Киев : Хагар-Демос, 1993. – 786 с.

54. Макроекономіка : підручник / О. М. Кліменко, О. М. Крюкова, В. М. Філатов та ін. ; під заг. ред. О. М. Кліменко. – Харків : ХНЕУ, 2008. – 276 с.

55. Максимова В. Ф. Микроэкономика : учебник / В. Ф. Максимова. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 321 с.

56. Малахова Н. Б. Естественные монополии: сущность и институциональные механизмы регулирования / Н. Б. Малахова. – Харьков : ИД "ИНЖЭК", 2006. – 344 с.

57. Малахова Н. Б. Мікроекономічна теорія виробництва та витрат : навч. посіб. / Н. Б. Малахова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2009. – 180 с.

58. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг : підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич ; Львівський національний університет ім. І. Франка. – Київ : Знання, 2008. – 661 с.

59. Мочерний С. В. Економічна теорія : навч. посіб. / С. В. Мочерний. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Київ : Академія, 2008. – 640 с.

60. Національна економіка : навч. посіб. / Н. І. Бережна, М. С. Бріль, Л. В. Єфремова та ін. ; за заг. ред. В. М. Філатова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 200 с.

61. Нездоймінов С. Г. Туризм як фактор регіонального розвитку. Методологічний аспект та практичний досвід : монографія / С. Г. Нездоймінов. – Одеса : Астропринт, 2009. – 304 с.

62. Некипелов А. Стратегия и тактика денежно-кредитной политики в условиях мирового экономического кризиса / А. Некипелов, М. Головин // Вопросы экономики. – 2010. – № 1. – С. 4–20.

63. Нуреев Р. М. Курс микроэкономики : учебник для ВУЗов / Р. М. Нуреев. – Москва : Изд. "НОРМА", 2006. – 394 с.

64. Олійник О. В. Зовнішнє оцінювання (підготовка). Основи економіки. Репетитор / О. В. Олійник, І. Є. Тимченко, В. К. Щербина. – Харків : Факт, 2008. – 256 с.
65. Олійник О. В. Олімпіадні завдання з економіки : збірник / О. В. Олійник, І. Є. Тимченко. – Харків : Веста ; Вид. "Ранок", 2007. – 400 с.
66. Павлишенко М. Приватизація землі та її соціально-економічні наслідки / М. Павлишенко // Економіка України. – 2008. – № 12. – С. 29–39.
67. Панасюк А. Туристична інфраструктура як визначальний чинник організації Євро-2012 в Польщі / А. Панасюк // Вісник Львівського університету. – 2008. – Вип. 24. – С. 218–223. – (Серія "Міжнародні відносини").
68. Петришина Н. В. Державний сектор / Н. В. Петришина // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 6. – С. 103–113.
69. Політична економія : підручник / В. Г. Федоренко, О. М. Діденко, М. М. Руженський та ін. – Київ : Алерта, 2008. – 486 с.
70. Пономаренко О. О. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності : конспект лекцій / О. О. Пономаренко, Т. В. Новікова. – Харків : ХНЕУ, 2006. – 96 с.
71. Практикум з навчальної дисципліни "Макроекономіка" для студентів всіх спеціальностей усіх форм навчання / уклад. О. М. Крюкова, О. М. Кліменко, М. С. Бриль та ін. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 108 с.
72. Радіонова І. Ф. Загальна макроекономічна нерівновага: зміст теорії та можливості застосування / І. Ф. Радіонова // Економічна теорія. – 2007. – № 2. – С. 81–93.
73. Реверчук С. К. Основи теорії економічної конкуренції : навч. посіб. / С. К. Реверчук, Т. С. Сива, Л. С. Ревечук. – Київ : Знання, 2007. – 271 с.
74. Руди Ю. А. Экономическая теория : учеб.-метод. комплекс / Ю. А. Руди. – Новосибирск : НГУЭУ, 2008. – 176 с.
75. Савченко А. Г. Макроекономіка : навч.-метод. посіб. для сам. вивч. дисц. / А. Г. Савченко, О. В. Пасічник. – Київ : КНЕУ, 2006. – 176 с.
76. Свиридова Н. Д. Экономика туристического предприятия (фирмы) : учеб. пособ. / Н. Д. Свиридова, В. Н. Пристюк. – Луганск : Восточноукраинский национальный университет им. В. Даля, 2007. – 200 с.
77. Смирнова В. В. Туристські ресурси України : навч. посіб. / В. В. Смирнова. – Луганськ : Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, 2009. – 203 с.

78. Сотников В. И. Микроэкономика в структурно-логических схемах : учеб. пособ. / В. И. Сотников, Ю. В. Сотникова ; ХНЭУ. – Харьков : ИД "ИНЖЕК", 2008. – 251 с.

79. Столбов М. И. Современное состояние макроэкономики: некоторые вопросы методологии / М. И. Столбов // Экономика XXI века. – 2009. – № 11. – С. 103–110.

80. Стрішенець О. М. Товарне виробництво і торгівля в Україні (друга половина XVII – кінець XVIII ст.) : монографія / О. М. Стрішенець. – Чернівці : Місто, 2009. – 304 с.

81. Тарасевич В. М. Про філософію і методологію фундаментальної економічної науки / В. М. Тарасевич // Економічна теорія. – 2007. – № 1. – С. 100–108.

82. Тараш Л. І. Економічний зміст і механізм реалізації акціонерної власності / Л. І. Тараш // Економічні науки : збірник наукових праць ; Луцький національний технічний університет. – 2008. – Випуск 5 (20). – Ч. 2. – С. 217–237. – (Серія "Економічна теорія та економічна історія").

83. Фомина М. В. Микроэкономика: основы теории и практикум : учеб. пособ. / М. В. Фомина ; Донецкий государственный университет экономики и торговли им. М. І. Туган-Барановского. – Харьков : ИД "ИНЖЭК", 2005. – 278 с.

84. Чубенко Ю. В. Заощадження населення та їх трансформація в національний інвестиційний ресурс / Ю. В. Чубенко, В. І. Волошина, А. Ю. Стопчак // Наука й економіка. – 2008. – № 3 (11). – С. 104–108.

85. Чухно А. А. Предмет економічної теорії / А. А. Чухно // Економічна теорія. – 2009. – № 2. – С. 5–15.

86. Швайка М. А. Кредитна грошова система: її суть та особливості функціонування / М. А. Швайка, О. М. Овсянникова ; Асоціація народних депутатів України. – Київ : Видавництво Київського міжнародного університету, 2008. – 240 с.

87. Экономика : учебник / под ред. А. С. Булатова. – Москва : Изд-во БЕК, 2004. – 632 с.

88. Экономическая теория : учеб. пособ. для ВУЗов / Л. А. Исаева, Г. Г. Романова, Л. Н. Шурина и др. – Владивосток : Морской государственный университет, 2006. – 138 с.

89. Юрій С. І. Еволюція власності в умовах становлення ринкових структур / С. І. Юрій // Вісник економічної науки України. – 2008. – № 2 (14). – С. 3–4.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Загальні питання сучасної економіки	4
Тема 1. Введення в економічну теорію.....	4
Тема 2. Економічна система та основи її розвитку	9
Тема 3. Організація виробництва.....	15
Тема 4. Виробництво та його ефективність.....	19
Тема 5. Ринок: сутність, функції. Механізм функціонування ринку	24
Тема 6. Домогосподарство в системі економічних відносин.	
Підприємство як товаровиробник	29
Тема 7. Конкуренція і монополія	38
Тема 8. Економічне зростання. Макроекономічна нестабільність	43
Тема 9. Господарський механізм та основні напрями регулювання економіки.....	49
Тема 10. Світове господарство. Економічні аспекти глобальних проблем	54
Рекомендована література.....	59

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

**Методичні рекомендації
до самостійних робіт
для студентів усіх спеціальностей
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Бріль** Михайло Сергійович
Лісна Ірина Федорівна
Пивавар Ірина Володимирівна
Пономаренко Олександр Олександрович

Відповідальний за видання *М. А. Мащенко*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *А. С. Ширініна*

План 2020 р. Поз. № 119 ЕВ. Обсяг 67 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*